

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**PAMATVAJADZĪBU UN TIESĪBU NODROŠINĀŠANA IESLODZĪTAJĀM
PERSONĀM IESLODZĪJUMA VIETĀS**

BAKALAURA DARBS

Autore: **Adrija Blaua**

Studenta apliecības Nr. ab18123

Darba vadītājs: Mg.iur. Evija Vīnkalna

Rīga 2021

ANOTĀCIJA

Cilvēktiesības ir ikvienam cilvēkam piemītošas tiesības, kas nav atkarīgas nedz no tautības, nedz reliģiskās pārliecības, nedz arī no citiem apstākļiem. Mūsdienu sabiedrībā cilvēktiesībām ir liela loma, proti, katrs cilvēks pavisam vienkārši vēlas saņemt to, kas viņam ir garantēts, tāpēc ir būtiski saprast to, kā cilvēktiesības var tikt ierobežotas un attiecīgi vai šie ierobežojumi nepārkāpj personai piemītošās tiesības.

Personai piespriedtā brīvības atņemšanas soda būtība jau paredz to, ka noteiktas personas tiesības tiks ierobežotas, tomēr tas, ka persona atrodas ieslodzījuma vietā nenozīmē, ka tai būtu atņemtas vai tā būtu zaudējusi savas cilvēktiesības, tāpēc šie ierobežojumi nedrīkst pārsniegt nepieciešamo minimumu. Tomēr ir redzams, ka ieslodzīto personu sūdzības par atsevišķu pamattiesību un pamatvajadzību nodrošināšanu ieslodzījuma vietās Latvijā ir biežas.

Izstrādājot bakalaura darbu, autore analizē tādas ieslodzīto personu pamattiesības un pamatvajadzības kā nodarbinātība, izglītība, uztura un sadzīves vajadzības. Pēc autores domām, tieši šīs ieslodzīto personu pamattiesības un pamatvajadzības ir tās, par kurām tiek saņemtas visvairāk sūdzības, tāpēc pētījuma mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apskatīt šīs ieslodzīto personu pamattiesības un pamatvajadzības, apskatīt to saturu, regulējumu, kā arī nodrošināšanu ieslodzījuma vietās un ar to saistītos problēmjautājumus, analizējot tiesu praksi. Darba uzdevumi ir apskatīt brīvības atņemšanas raksturojumu, cilvēktiesību jēdzienu un kādas cilvēktiesības var attiecināt uz ieslodzītajām personām, noskaidrot atsevišķu ieslodzīto personu tiesību un pamatvajadzību saturu, kā arī izpētīt tiesu praksi.

Atslēgvārdi – brīvības atņemšana, cilvēktiesības, ieslodzītie, ieslodzījuma vietas, nodarbinātība, izglītība, uzturs, sadzīves apstākļi.

ANNOTATION

Every human being has human rights, regardless of nationality, religion or other circumstances. In today's society human rights play an important role, because everyone wants to get what they guaranteed, so it is important to understand how human rights can be restricted and whether these restrictions do not deprive a person of existing rights.

The nature of a custodial sentence already provides that a person's rights will be restricted, but the fact that a person is imprisoned does not mean that he or she has been deprived or has lost his or her human rights, so these restrictions must not exceed the necessary minimum. However, complaints of prisoners about ensuring certain fundamental rights and basic needs in Latvia prisons are frequent.

In developing the bachelor's thesis, the author analyses the fundamental rights and needs of prisoners, such as employment, education, nutrition and living needs. According to the author, these are the fundamental rights and needs of prisoners that are the subject of the most complaints, so the purpose of the research is to look as deeply as possible at these fundamental rights and needs of prisoners, regulation and provision in prison and related issues by analysing case law. The aim of research is to look imprisonment description, the concept of human rights and what human rights can be applied to prisoners, to find out the content of the rights and basic needs of individual prisoners, as well as to analyses case law.

Keywords – custodial sentence, human rights, prisoners, prison, employment, education, nutrition, living conditions.

SATURS

IEVADS	5
1. AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NOTIESĀTO PERSONU CILVĒKTIESĪBAS	7
1.1. Brīvības atņemšanas raksturojums	7
1.2. Cilvēktiesību jēdziens	11
1.3. Vispārējs cilvēktiesību raksturojums ieslodzījuma vietās un ieslodzīto personu tiesiskais statuss	14
2. ATSEVIŠĶAS AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NOTIESĀTO PERSONU TIESĪBAS UN PAMATVAJADZĪBAS.....	19
2.1. Tiesības uz nodarbinātību.....	19
2.2. Tiesības uz izglītību	25
2.3. Uztura un sadzīves vajadzības.....	30
3. TIESU PRAKSE LIETĀS PAR IESLODZĪTO PERSONU TIESĪBU UN PAMATVAJADZĪBU PĀRKĀPUMIEM.....	38
3.1. Latvijas tiesu prakse.....	38
3.2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra lietās pret Latviju	45
KOPSAVILKUMS	50
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	52

IEVADS

Cilvēktiesības ir tiesības, kuras piemīt ikvienam cilvēkam, un šo tiesību atbilstoša nodrošināšana ir svarīga ikvienam, arī ieslodzītajām personām, jo būtībā jebkurš cilvēks vienkārši vēlas, lai viņam tiktu nodrošināts tas, kas ir garantēts normatīvajos aktos. Neskatoties uz to, ka personai ir piespriests brīvības atņemšanas sods un tā nonāk ieslodzījuma vietā jeb cietumā, tai tik un tā piemīt noteiktas cilvēktiesības. Tādējādi, ņemot vērā to, ka no brīvības atņemšanas soda būtības jau ir skaidrs, ka personas cilvēktiesības tiks ierobežotas, tomēr šīs tiesības nevar tikt ierobežotas patvaļīgi, tāpēc ir būtiski saprast, kādas cilvēktiesības un kādā apjomā var tikt ierobežotas attiecībā uz ieslodzītajām personām.

Ieslodzīto personu tiesību un pamatvajadzību nodrošinājums tiek regulēts gan nacionālos, gan arī starptautiskos likumos, taču, neskatoties uz to, ka attiecīgais tiesību un pamatvajadzību regulējums ir salīdzinoši plašs, ieslodzītās personas tik un tā bieži sūdzas par šo tiesību un pamatvajadzību nenodrošināšanu vai nodrošināšanu nepietiekamā daudzumā. To, ka ieslodzīto personu tiesības un pamatvajadzības tiek pārkāptas, pierāda gan Administratīvās tiesas spriedumi un Satversmes tiesas spriedumi, gan arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi.

Autore savā darbā ir izvēlējusies pētīt tādas ieslodzīto personu tiesības un pamatvajadzības kā tiesības uz nodarbinātību, tiesības uz izglītību, kā arī uztura un sadzīves vajadzības, jo, pēc autore domām, tieši šīs tiesības un pamatvajadzības ir ļoti svarīgas ieslodzītajām personām, lai tās varētu mainīt savu domāšanas veidu un pilnveidotos. Autore uzskata, ka izvēlētais darba temats ir nozīmīgs, jo arī ieslodzītās personas ir cilvēki, kuriem piemīt cilvēktiesības un kuri ir jāciena tāpat kā visi citi cilvēki, kuri atrodas ārpus ieslodzījuma vietas, tāpēc ir būtiski saprast, kā ieslodzīto personu tiesības var tikt ierobežotas.

Darba mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apskatīt šīs ieslodzīto personu pamattiesības un pamatvajadzības, apskatīt to saturu, regulējumu, kā arī nodrošināšanu ieslodzījuma vietās un ar to saistītos problēmjaudājumus, analizējot tiesu praksi. Lai sasniegtu izvirzīto bakalaura darba mērķi, autore ir izvirzījusi sekojošus uzdevumus. Pirmkārt, noskaidrot, kāda ir brīvības atņemšanas soda būtība jeb raksturojums, kā arī to, kādās iestādēs brīvības atņemšanas sods tiek izciests. Otrkārt, izpētīt cilvēktiesību jēdzienu un kādas cilvēktiesības var attiecināt uz ieslodzītajām personām. Treškārt, noskaidrot atsevišķu ieslodzīto personu tiesību un pamatvajadzību saturu un ar to saistītos problēmjaudājumus. Ceturtkārt, izpētīt Latvijas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta, Satversmes tiesas, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, lai noskaidrotu, par kādām tiesībām un pamatvajadzībām ieslodzītās personas sūdzas visvairāk.

Būtiski uzsvērt, ka, ņemot vērā to, ka ieslodzītā persona ir plašāks jēdziens, nekā notiesātā persona, tad autore ir izvēlējusies pētīt un analizēt tieši notiesāto personu tiesības un pamatvajadzības, kurām ir piemērots brīvības atņemšanas sods uz noteiktu laiku.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi un uzdevumus, autore bakalaura darba izstrādē izmantoja šādas zinātniski pētnieciskās metodes: sistemātisko, analītisko, salīdzinošo, kā arī loģisko metodi. Sistemātiskā metode tika izmantota, aplūkojot un apkopojot informāciju par brīvības atņemšanas sodu, cilvēktiesībām, kā arī noteiktām darbā apskatītajām ieslodzīto personu tiesībām un pamatvajadzībām. Analītiskā metode tika izmantota, pētot normatīvos aktus un tiesu praksi, savukārt, salīdzinošā metode tika izmantota, salīdzinot Latvijas regulējumu attiecībā uz ieslodzīto personu tiesībām un pamatvajadzībām ar citu valstu regulējumiem. Loģiskā metode tika izmantota, lai noskaidrotu darbā analizēto jēdzienu nozīmi, kā arī to saturu.

Darbs sastāv no anotācijām latviešu un angļu valodā, trīs nodaļām un astoņām apakšnodaļām, kopsavilkuma un izmantotās literatūras un avotu saraksta. Darba kopējais apjoms ir 58 lapaspuses.

1. AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NOTIESĀTO PERSONU CILVĒKTIESĪBAS

1.1. Brīvības atņemšanas raksturojums

Lai varētu analizēt ieslodzīto personu cilvēktiesības un attiecīgi pēc tam arī to tiesības un pamatvajadzības, kā arī to problēmjautājumus, no sākuma būtu jāapskata brīvības atņemšanas raksturojums, kas ir cieši saistīts ar iepriekš minētajiem jēdzieniem, tāpēc šajā apakšnodalā autore vispārīgi apskatīs brīvības atņemšanas soda raksturojumu.

Kā norādīts Krimināllikuma 38.panta pirmajā daļā, tad ir saprotams, ka, ja personai tiks piespriests brīvības atņemšanas sods, tad attiecīgi persona tiks piespiedu kārtā turēta ieslodzījumā. Kā izriet no Krimināllikuma 38.panta regulējuma, tad brīvības atņemšanu nosaka uz laiku no piecpadsmit dienām līdz divdesmit gadiem, īpaši paredzētajos gadījumos var noteikt arī īslaicīgu brīvības atņemšanu, proti, uz laiku līdz trim mēnešiem, kā arī var noteikt brīvības atņemšanu uz visu mūžu.¹

Tātad, analizējot Krimināllikuma 38.panta regulējumu par brīvības atņemšanu, ir secināms, ka Krimināllikums paredz tieši divus brīvības atņemšanas soda veidus, proti, brīvības atņemšanu uz laiku, kā arī brīvības atņemšanu uz visu mūžu.

Mūsdienās tieši brīvības atņemšanas sods pamatoti ir atzīstams par visvairāk pielietojamo barga soda veidu. No pašas soda būtības jau ir saprotams, ka notiesātās personas saskarsies ar dažādiem ierobežojumiem, piemēram, notiesātais tiks izolēts no viņam pierastās agrākās vides, ierastā dzīvesveida, kā arī notiesātais tiks pastiprināti uzraudzīts, tāpēc ir secināms, ka visi ierobežojumi, ar kuriem saskaras notiesātās personas, šīm personām rada gan papildu fizisku un psiholoģisku slodzi, gan arī grūtības.²

Brīvības atņemšanas sodam, kā arī jebkuram citam sodam, sākotnēji bija izteikts atriebības un iebaidīšanas raksturs, sabiedrības attīstības pirmsākumos tam bija arī privāta daba, kas izskaidrojams ar to, ka nepastāvēja tādi valstiski veidojumi, kas varētu sabiedrības interesēs uzņemties un īstenot noziedzības apkarošanu.³ Taču, ņemot vērā to, ka pakāpeniski sāka dominēt uzskats, ka noziedznieku var gan labot, gan arī pielāgot dzīvei sabiedrībā pēc soda izpildīšanas, tad cietumi pārtapa tieši par soda izciešanas iestādēm.⁴

---

¹ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [30.03.2021]

² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 345.lpp.

³ Krūmiņš E. Kriminālsodu evolūcija. Grām.: Krūmiņš E., Pokšāne S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996, 47.lpp.

⁴ Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Vispārīgā daļa. Otrais labotais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 46.lpp.

Kā redzams no Latvijas 1933.gada Sodu likuma, tad bez cietuma pastāvēja vēl tādi sodi kā spaidu darbi un pārmācības nams, kas arī ir saistīti ar brīvības atņemšanu.⁵ Kā izriet no Latvijas 1933.gada Sodu likuma, tad var secināt, ka tieši spaidu darbi bija bargākais soda veids, jo tas tika noteikts par smagiem noziegumiem, un tika piespriests uz visu mūžu vai uz laiku no četriem līdz piecpadsmit gadiem. Noziedzīgus nodarījumus, par kuriem noteikts pārmācības nams vai cietums, sauca par noziegumiem, un gan pārmācības nams, gan arī cietums tika piespriests uz laiku no viena līdz četriem gadiem.⁶

Mūsdienās nepastāv tādi soda veidi kā spaidu darbi un pārmācības nams, un brīvības atņemšanas sodu šobrīd izcieš tikai cietumā. Kā norādīts Latvijas Sodu izpildes kodeksa 13.panta pirmajā daļā, tad “brīvības atņemšanas sodu izpilda slēgtajā cietumā, daļēji slēgtajā cietumā, atklātajā cietumā, kā arī audzināšanas iestādēs nepilngadīgajiem.”⁷

Latvijā šobrīd ir četri slēgtie cietumi, proti, Daugavgrīvas cietums, Jelgavas cietums, Olaines cietums, kā arī Valmieras cietums.⁸ Būtiski, ka kopš 2019.gada 1.aprīļa ir likvidēts Brasas cietums, kas arī bija slēgtais cietums.⁹ Daļēji slēgtie cietumi Latvijā ir divi – Ilūciema cietums un Jēkabpils cietums, savukārt, atklātā cietuma nodaļas tiek organizētas Daugavgrīvas un Jēkabpils cietumos. Ir arī viena audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem – Cēsu audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem, kā arī divi izmeklēšanas cietumi – Liepājas cietums un Rīgas Centrālcietums, kur notiesātie brīvības atņemšanas sodu var izciest izolētajās nodaļās un izmeklēšanas cietumu saimnieciskajā apkalpē.¹⁰

Analizējot brīvības atņemšanas sodu, ir būtiski saprast, ka soda piemērošana nav pašmērķis, jo tiesa sodu piemēro, lai sasniegtu noteiktus sociālus rezultātus,¹¹ kā arī būtiski ir tas, ka brīvības atņemšana nav uzskatāma par valsts atriebību notiesātajai personai par nodarīto.¹² Proti, brīvības atņemšanas un jebkura cita soda mērķis, kā norādīts Krimināllikuma 35.panta otrajā daļā, ir aizsargāt sabiedrības drošību, atjaunot taisnīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, resocializēt sodīto personu, kā arī

---

⁵ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 262.lpp.

⁶ Sodu likums ar pārgozījumiem un papildinājumiem līdz 1940.gada 17.jūnijam. Rīga: Tieslietu ģenerāldirekcijas kodificēts izdevums, 1942.

⁷ Latvijas Sodu izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [30.03.2021]

⁸ Piģēns K. Resocializācija ir brīvības atņemšanas soda galvenais mērķis. Jurista Vārds, 2019, nr. 40, 6.-10.lpp.

⁹ Linda Balode, Aiga Dambē: Ieslodzījuma vietas Latvijā – no aprīļa par vienu cietumu mazāk. Pieejams: <https://lvportals.lv/tiesas/302736-ieslodzijuma-vietas-latvija-no-aprila-par-vienu-cietumu-mazak-2019> [aplūkots 30.03.2021]

¹⁰ Piģēns K. Resocializācija ir brīvības atņemšanas soda galvenais mērķis. Jurista Vārds, 2019, nr.40, 6.-10.lpp.

¹¹ Reigase A. Mantiskie sodi Latvijas krimināltiesībās. Latvijas Universitāte. Juridiskā Fakultāte. Krimināltiesību zinātņu katedra. Krājumā “Piespiedu līdzekļi krimināltiesībās” palīgmateriāli studijām. Rīga: 2006, 85.lpp.

¹² Mudīte Luksa: Brīvības atņemšana nav valsts atriebība. Ieslodzīto resocializācija. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/255700-brivibas-atnemsana-nav-valsts-atriebiba-ieslodzito-resocializacija-2013> [aplūkots 01.04.2021]

panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Panākt, lai notiesātais neizdarītu jaunus noziedzīgus nodarījumus, ir soda speciālās prevencijas uzdevums, un attiecīgais uzdevums tiek sasniegts gadījumā, ja notiesātā persona resocializācijas laikā ir mainījusi savu domāšanas veidu. Attiecīgi šajā gadījumā tiek palielinātas tās iespējas, kas ļautu novērst noziedzīgu nodarījumu recidīvu, tāpēc sodu izpildes sistēmai ir jābūt iedarbīgai. Savukārt, ģenerālās prevencijas uzdevums ir panākt, lai šos noziedzīgos nodarījumus neizdarītu citas personas, proti, ģenerālā prevencija izpaužas apstākļi, ka cilvēki tiek atturēti no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.¹³

Tātad, var teikt, ka resocializācijai notiesāto personu dzīvē ir ļoti liela loma, tāpēc arī galvenais mērķis mūsdienās ir tieši nodrošināt resocializāciju,¹⁴ lai būtiski palielinātu iespējas novērst noziedzīgu nodarījumu recidīvu. Resocializācija izpaužas kā notiesātās personas pārveidošana par nekaitīgu cilvēku sabiedrībai kopumā, kas tiek sasniegta, motivējot šajā personā tādu dzīvesveidu, kas neveicinātu noziedzīgu nodarījumu veikšanu, kā arī integrāciju sabiedrībā.¹⁵

Apskatot resocializācijas jēdzienu, Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.¹ panta pirmajā daļā ir noteikts, ka “resocializācijas process ir sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopums, kura mērķis ir veicināt notiesātā tiesisku uzvedību un veidot viņam sociāli pozitīvu vērtību izpratni.”

Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniece Ilona Spure intervijā ir uzsvērusi, ka resocializācijai ir būtiska loma, un nav pieļaujama tāda situācija, ka, pametot ieslodzījuma vietu, sabiedrībā nonāk tāds cilvēks, kurš nespēj risināt lietas vai nodrošināt savas vajadzības sociāli pieņemamā veidā, tāpēc var teikt, ka jau no pašas pirmās dienas, kad attiecīgā persona nonāk ieslodzījuma vietā, ar viņu sāk strādāt cietuma speciālisti.¹⁶

Autore pievienojas Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieces Ilonas Spures paustajam, jo notiesātās personas resocializācija ir svarīga gan pašai šai personai, lai tā varētu justies derīga un vienlīdzīga apkārtējā sabiedrībā, gan arī resocializācija ir svarīga kopumā visai sabiedrībai, lai sabiedrība nejustos apdraudēta, kā arī kaut kādā veidā neskatītos un neuzvertu šo personu citādāk, nekā cilvēku, kurš nav izcietis brīvības atņemšanas sodu ieslodzījuma vietā. Tāpēc notiesātajai personai ir svarīgi pašai gribēt un arī attiecīgi iesaistīties šajā resocializācijas procesā, lai tas sasniegtu rezultātus.

---

¹³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 338.-339.lpp.

¹⁴ Piģēns K. Resocializācija ir brīvības atņemšanas soda galvenais mērķis. Jurista Vārds, 2019, nr.40, 6.-10.lpp.

¹⁵ Zahars V. 2003, 32.lpp.

¹⁶ Piģēns K. Resocializācija ir brīvības atņemšanas soda galvenais mērķis. Jurista Vārds, 2019, nr.40, 6.-10.lpp.

Kā norādīts Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.² panta pirmajā daļā, notiesāto resocializāciju īsteno, piemērojot notiesāto sociālās uzvedības korekcijas vai sociālās rehabilitācijas līdzekļus. Attiecīgi pēc tam, ievērojot iepriekš minēto, Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.² panta otrā daļa nosaka, ka notiesāto resocializācijas līdzekļus piemēro individuālā vai grupu darba formā atbilstoši dažādiem faktoriem, piemēram, brīvības atņemšanas iestādes veidam, soda izpildes režīmam, kā arī notiesātā risku un vajadzību novērtējumam. Par notiesāto rehabilitācijas līdzekļiem ir uzskatāma izglītošana, notiesāto iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā, notiesātā sociālo problēmu risināšana, psiholoģiskā aprūpe, brīvā laika pasākumu organizēšana, kā arī atkarību mazināšanas programma, kā tas izriet no Latvijas Sodū izpildes kodeksa 61.³ panta. Savukārt, par notiesāto sociālās uzvedības korekcijas līdzekli ir uzskatāma sociālās uzvedības korekcijas programma.

Rezumējot visu iepriekš analizēto, var teikt, ka cieņu pret likumu nevar ieaudzināt ar necieņu pret pašu cilvēku, tāpēc brīvības atņemšanas soda izpildes progresīvā sistēma nekādā veidā nav iedomājama bez cilvēka cieņas un cilvēktiesību pienācīgas respektēšanas un nodrošināšanas.¹⁷ Autoresprāt, ieslodzītās personas ir tādi paši cilvēki kā tie, kas neatrodas ieslodzījuma vietā, tikai ieslodzītajām personām piemīt noteikti ierobežojumi, no kā izriet tas, ka arī šiem cilvēkiem ir tiesības uz cieņu no apkārtējās sabiedrības, kā arī tiesības uz tādu cilvēktiesību garantēšanu, kāda tiem ir noteikta normatīvajos aktos, tāpēc tas tiks plašāk analizēts turpmākajās nodaļās.

Līdz ar to, ir secināms, ka soda izpildes laikā ir jābūt sabalansētiem tādiem nozīmīgiem aspektiem kā iestādes drošības, notiesāto uzvedības kontroles, kā arī taisnīguma aspektiem, un visiem šiem aspektiem ir jāiet kopsolī ar notiesātās personas piedalīšanos dažādās resocializācijas programmās, piemēram, nodarbinātības, izglītošanas, sociālo iemaņu apgūšanas un citās programmās. Attiecīgi, ja notiesātā persona tomēr netiek atbilstoši iesaistīta resocializācijas programmās, tad ir pavisam skaidrs, ka šādu attieksmi var uzskatīt gan par necilvēcīgu apiešanos pret notiesāto personu, gan arī par necilvēcīgu un nepamatotu personas sodīšanu.¹⁸

Tātad, analizējot brīvības atņemšanu kā soda veidu un visu iepriekš minēto, kas ir cieši saistīts ar brīvības atņemšanas izpildes procesu, var teikt, ka brīvības atņemšanas laikā resocializācijai ir patiešām liela nozīme. Tāpēc par svarīgāko uzdevumu nevarētu uzskatīt noziedzīgā nodarījumā par vainīgu atzītās personas izolēšanu no sabiedrības, bet gan par svarīgāko uzdevumu ir jāuzskata tieši notiesāto personu iesaistīšana resocializācijas programmās. Ieslodzījuma vietas personālam ir jādara viss iespējams, lai notiesātā persona

---

¹⁷ Zahars V. Notiesātie – tauta tautā. Kriminālsodu izpildes problēmas. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005, 58.lpp.

¹⁸ Ibid.

iegūtu izglītību, profesiju un mainītu domāšanas veidu, kas būs par pamatu, lai ieslodzītā persona varētu uzsākt pilnvērtīgu dzīvi, kad atgriezīsies no ieslodzījuma vietas,¹⁹ tāpēc katrai ieslodzītājai personai ir tiesības uz attiecīgo programmu nodrošināšanu.

1.2. Cilvēktiesību jēdziens

Cilvēktiesības ir tiesības, kas piemīt ikvienam cilvēkam neatkarīgi no rases, dzimuma, tautības, etniskās piederības vai citiem faktoriem. Cilvēktiesības ietver tādas tiesības kā, piemēram, tiesības uz dzīvību un brīvību, tiesības uz darbu un izglītību, tiesības uz uzskatu un vārda brīvību, kā arī citas.²⁰ Mūsdienās cilvēktiesībām ir ļoti liela nozīme, jo katrā demokrātiskā valstī cilvēktiesības tiek nodrošinātas, katras valsts ikdiena, kā arī pasaules kārtība vienkārši nav iedomājama bez cilvēktiesībām. Cilvēktiesības ir nostiprinātas daudzu valstu konstitūcijās, kā arī daudzos starptautiskos dokumentos, kas tikai pierāda to, cik cilvēktiesībām un to nodrošināšanai ir liela nozīme.²¹

Minimālais cilvēktiesību un brīvību katalogs atrodams Vispārējā Cilvēktiesību deklarācijā, kas satur pilsoniskās, politiskās, sociālās, ekonomiskās, kultūras un solidaritātes tiesības, kā arī diskriminācijas aizliegumu. Būtiski, ka tiesību un brīvību katalogs var būt plašāks gan reģionālajās cilvēktiesību aizsardzības sistēmās, gan arī pašu attiecīgo valstu konstitūcijās.²²

Būtībā var teikt, ka konstitūcija ir katras valsts un tās tiesiskās sistēmas pamats, kas raksturo konkrētās valsts identitāti, aptverot ne tikai tiesību, bet arī vēsturiskos, kultūras, nacionālos un citus faktorus.²³ Latvijas Republikas konstitūcija ir Latvijas Republikas Satversme (turpmāk – Satversme), kas tika pieņemta Latvijas Satversmes Sapulces 1922.gada 15.februāra kopsēdē, un tas ir normatīvais tiesību akts ar augstāko juridisko spēku Latvijas tiesiskajā sistēmā. Tas nozīmē to, ka citiem likumiem un normatīvajiem tiesību aktiem ir jāatbilst Satversmei.²⁴

Cilvēktiesību idejām ir bijusi ievērojama gan praktiska, gan arī teorētiska nozīme sabiedrības, kā arī tās domu un vērtību sistēmas attīstībā. Tieši cilvēktiesību ideju nostiprināšana valstu konstitūcijās un citos likumos, ir sekmējusi spēka un patvaļas attiecību

---

¹⁹ Piļģens K. Resocializācija ir brīvības atņemšanas soda galvenais mērķis. Jurista Vārds, 2019, nr.40, 6.-10.lpp.

²⁰ [b.a.]: Human Rights. Pieejams: <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights> [aplūkots 10.05.2021]

²¹ Ineta Ziemele: Cilvēktiesības. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/60248> [aplūkots 11.04.2021]

²² Ibid.

²³ Linda Ņikona: Cilvēka pamattiesības (I) – likumdošana un tiesības uz dzīvību. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/321164-cilveka-pamattiesibas-i-likumdosana-un-tiesibas-uz-dzivibu-2020> [aplūkots 11.04.2021]

²⁴ Jānis Pleps, Dita Plepa: Latvijas Republikas Satversme. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/100866-Latvijas-Republikas-Satversme> [aplūkots 11.05.2021]

izskaušanu pašu cilvēku attiecībās. Jāmin, ka 1945.gadā, kad cilvēktiesību jēdziens sāka parādīties starpvalstu attiecībās un starptautiskajās tiesībās, cilvēktiesību jautājumi tika risināti ārpus konstitucionālajiem procesiem, respektīvi, cilvēktiesības ieguva pavisam jaunu spēku, kā arī sāka ietekmēt valstu procesus no ārpuses. Tieši Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) izveidošana ļāva cilvēktiesībām izvirzīties starptautisko tiesību attīstības centrā, jo 1948.gadā parādījās cilvēktiesību detalizēts uzskaitījums ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, kas pilsoniskās, politiskās, ekonomiskās, sociālās, kā arī solidaritātes tiesības padara par mūsdienu cilvēktiesību standartu visā pasaulē.²⁵ Tāpēc cilvēktiesības, kas 1948.gada 10.decembrī ir proklamētas ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, visā pasaulē ir kļuvušas par atskaites punktu.²⁶

“Cilvēktiesības ir tiesiskas valsts principa saturiskais kodols, kas garantē ikvienam cilvēkam viņa personisko brīvību, kā arī noteic valsts varas robežas pār cilvēku.”²⁷ Tātad, var secināt, ka pilnīgi jebkuram cilvēkam ir savas cilvēka tiesības, kas viņam ir garantētas visas dzīves laikā, un tās neviens nevar atņemt, taču ir būtiski saprast, ka tās noteiktos gadījumos var arī tikt ierobežotas, bet arī tam ir savas robežas.

Cilvēktiesību subjekts var būt gan fiziska, gan arī juridiska persona, taču galvenais cilvēktiesību subjekts ir tieši cilvēks – fiziska persona. Cilvēka tiesībspēju nosaka civiltiesības, un šī tiesībspēja ilgst to piedzimšanas līdz nāvei, tomēr no cilvēktiesību viedokļa šajā jautājumā var rasties noteiktas problēmas. Proti, jautājums, vai ieņemts, bet vēl nedzimis bērns var būt cilvēktiesību subjekts, ir diskutējams, tāpat svarīgi, kad tieši cilvēks tiek uzskatīts par mirušu, kas liecina par to, ka viņa cilvēktiesības izbeidzas.²⁸

Matiass Kēnigs savā grāmatā par cilvēktiesībām ir uzsvēris: “Cilvēktiesību īpatnība, kas tās atšķir no citām subjektīvām tiesībām, ir tas, ka tās ir pamatotas tikai ar cilvēka eksistenci kā tādu un ir absolūti subjektīvas tiesības.”²⁹ Tāpēc var teikt, ka cilvēktiesības ir tās tiesības, kuras cilvēkam vienkārši piemīt, proti, tās netiek nekādā veidā piešķirtas, to esamībai nav nekādu priekšnoteikumu vai speciālu nosacījumu, jo tās vienkārši ir un piemīt ikvienam cilvēkam.³⁰ Ņemot vērā to, ko ir paudis Matiass Kēnigs, kā arī to, ka cilvēktiesību subjekts ir tieši fiziska persona, kā tas iepriekš tika minēts, tad no tā izriet, ka arī ieslodzītās personas ir cilvēktiesību subjekti, uz kurām attiecas un kurām piemīt šīs pamattiesības. Proti, salīdzinot ar cilvēkiem, kuri atrodas ārpus ieslodzījuma vietas, var teikt, ka būtiska atšķirība ir tā, ka

²⁵ Ineta Ziemele: Cilvēktiesības. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/60248> [aplūkots 11.04.2021]

²⁶ Kēnigs M. Cilvēktiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 10.lpp.

²⁷ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 130.lpp.

²⁸ Levits E. Cilvēktiesību subjekts. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības solī, 2000, 246.lpp.

²⁹ Kēnigs M. 2010, 11.lpp.

³⁰ Līce K. Cilvēktiesības nav egocentrisms, valsts nav Laimes lācis. Jurista Vārda, 2021, nr.7, 24.-26.lpp.

ieslodzījuma vietās personām tiek atņemtas tiesības uz brīvību, taču tas nenozīmē, ka ieslodzītajām personām nebūtu citas cilvēktiesības, kuras ir nepieciešams ievērot.

Tāpēc būtiski ir saprast to, ka pamattiesības var tikt ierobežotas, jo tāds pieņēmums, ka pamattiesībām nevarētu noteikt nekādus ierobežojumus, ir neatbilstošs. Attiecīgi, ja pamattiesības nevarētu tikt ierobežotas, tad tas neapšaubāmi nonāktu pretrunā gan ar citu personu pamattiesībām, kas ir garantētas Satversmē, gan ar citām Satversmes normām.³¹ Lai saprastu, kad cilvēktiesību aizskārums ir attaisnojams, tad Satversmes 116.pantā ir uzskaitītas tieši tās cilvēktiesības, kuras vispār var tikt ierobežotas, un jāuzsver, ka tās var tikt ierobežotas vienīgi „likumā paredzētajos gadījumos”, lai realizētu Satversmes 116.pantā izsmēloši uzskaitītos leģitīmos mērķus pamattiesību ierobežošanai.³² Tātad, var secināt, ka cilvēktiesības nevar tikt ierobežotas patvaļīgi, un katram ierobežojumam ir paredzēts leģitīms mērķis, kas nozīmē to, ka, ja šāda mērķa nav, tad pamattiesības ir ierobežotas nepamatoti.

Nemot vērā to, ka cilvēktiesības var tikt ierobežotas, kā tas iepriekš tika noskaidrots, un var tikt ierobežotas arī nepamatoti, tad cilvēktiesību nodrošināšanai ir nepieciešams konkrēts mehānisms, ar kura palīdzību persona, kura uzskata, ka cilvēktiesības ir nepamatoti ierobežotas vai aizskartas, varētu panākt šo tiesību ievērošanu. Tāpēc valstī ir jābūt precīzam mehānismam jeb sistēmai, ar kuras palīdzību attiecīgi persona var aizstāvēt savas aizskartās cilvēktiesības, un būtiski, ka šai sistēmai ir jābūt pieejamai pilnīgi jebkurai iedzīvotāju kategorijai. Jāmin, ka viena no izplatītākajām jomām valsts un personu attiecību kārtošana ir tieši administratīvo aktu pieņemšana, taču valstij ir jānodrošina visiem arī iespējas aizstāvēt savas aizskartās tiesības tiesā.³³

Attiecīgi, ja personām nav izdevies atrisināt šo lietu valsts tiesās un panākt atbilstošu risinājumu, tās var vērsties arī starptautiskajā līmenī, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesā. “Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir Eiropas Padomes iestāde – starptautiska tiesa, kas skata personu, nevalstisko organizāciju vai valstu iesniegumus, ja valsts, tajā skaitā Latvija, ir pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas pilsoniskās un politiskās tiesības.”³⁴ Kā tas ir redzams no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras lietās pret Latviju, kuru autore analizē trešajā nodaļā, tad arī ieslodzītās personas no Latvijas vairākkārt ir vērsušās Eiropas Cilvēktiesību tiesā, lai sūdzētos par atsevišķu tiesību nenodrošināšanu vai

³¹ Latvijas Republikas Satversme. Satversmes tiesas atziņas. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 148.lpp.

³² Levits E. Tiesību aizskārums attaisnojams. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības sōļi, 2000, 282.lpp.

³³ Tāre I. Cilvēktiesību aizsardzības mehānismi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības sōļi, 2000, 293., 295.lpp.

³⁴ Evija Mileiko: Katram pieejama tiesību aizsardzība Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/256331-katram-pieejama-tiesibu-aizsardziba-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-2013> [aplūkots 11.04.2021]

nodrošināšanu nepietiekamā daudzumā, un vairākkārtēji tiesa ir atzinusi, ka attiecīgās personu sūdzības ir pamatotas.

Jāpiemin, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesā personas var sūdzēties tikai par tādu publiskās varas iestāžu kā likumdošanas, izpildvaras vai tiesu varas iestāžu darbībām vai lēmumiem, jo Eiropas Cilvēktiesību tiesa nav tiesīga izskatīt sūdzības, kuras ir vērstas pret privātpersonām, noteiktiem uzņēmumiem vai nevalstiskām organizācijām. Būtiski ir arī tas, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa izskata tikai tās sūdzības, kurās ir izsmelti visi valsts tiesību aizsardzības līdzekļi, kas nozīmē to, ka attiecībā uz sūdzībām pret Latviju – lietai ir jābūt izskatītai visās trīs tiesu instancēs, un ikvienam sūdzības elementam ir jābūt pēc būtības izskatītam.³⁵

Attiecībā uz ieslodzītajām personām, var teikt, ka ieslodzījuma vietas priekšnieks, kā arī personāls ir atbildīgi par to, kādi apstākļi šīm personām tiek nodrošināti, taču, ja ir pamats uzskatīt, ka cilvēktiesības ir pārkāptas, tad vispārējā kārtībā jebkuru sūdzību par ieslodzījuma vietas personālu vai citiem ieslodzītajiem var iesniegt ieslodzījuma vietas priekšniekam, kā arī Ieslodzījuma vietu pārvaldei. Kā tas tika iepriekš minēts, tad ieslodzītajām personām ir tiesības arī par attiecīgo pārkāpumu sūdzēties Eiropas Cilvēktiesību tiesā, ja ir izsmelti visi valsts tiesību aizsardzības līdzekļi.³⁶

Analizējot to, kas ir cilvēktiesības un kam tās piemīt, var teikt, ka tās noteikti piemīt arī ieslodzītajām personām, tikai skaidrs ir tas, ka šīs cilvēktiesības piemīt ar noteiktiem ierobežojumiem, taču tas nenozīmē, ka tās var ierobežot vairāk, nekā tas ir garantēts. Tāpēc nākamajā apakšnodaļā autore analizēs to, kādas cilvēktiesības piemīt tieši ieslodzītajām personām, kā arī apskatīs atsevišķus normatīvos aktus, kuros ir noteiktas ieslodzīto personu pamattiesības.

1.3. Vispārējs cilvēktiesību raksturojums ieslodzījuma vietās un ieslodzīto personu tiesiskais statuss

Ieslodzītās personas, ar tām saprotot tieši notiesātos, ir cilvēki, kas saskaņā ar tiesas spriedumu ir atzīti par vainīgiem un tāpēc arī attiecīgi sodīti.³⁷ Šo personu tiesiskais stāvoklis rodas ar iekļaušanu tādā tiesību sfērā, kas ir saistīta ar pašu kriminālsoda izpildi, kas nozīmē to, ka arī attiecīgās iestādes personāls, paša notiesātā ģimene un arī citi indivīdi, kuri kaut

---

³⁵ Evija Mileiko: Katram pieejama tiesību aizsardzība Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/256331-katram-pieejama-tiesibu-aizsardziba-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-2013> [aplūkots 11.04.2021]

³⁶ [b.a.]: Ieslodzījuma vietas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/ka-sudzeties> [aplūkots 10.04.2021]

³⁷ [b.a.]: Conviction. Pieejams: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/conviction [aplūkots 10.05.2021]

kādā noteiktā veidā iekļaujas ieslodzīto personu resocializācijas programmu īstenošanā un nodrošināšanā, iegūst īpašu tiesisko stāvokli jeb statusu.³⁸

Notiesāto personu tiesiskais statuss ir ar dažādām tiesību normām noregulēts to stāvoklis kontekstā ar viņu tiesību un brīvību realizācijas iespējām, kā arī pienākumu izpildi, un šis statuss dzīvē tiek īstenots divējādi, proti, gan realizējot subjektīvās tiesības, kas iekļauj, piemēram, būt nodrošinātiem ar pārtiku, gan arī notiesātajiem ir jāpilda noteikti juridiskie pienākumi. Par juridiskiem pienākumiem ir uzskatāmi likumā noteiktie norādījumi, kas atļauj veikt noteiktas darbības, bet tai pašā laikā aizliedz veikt citas darbības, un šādi pienākumi ir noteikti, lai pēc iespējas veiksmīgāk tiktu sasniegti kriminālsoda izpildes mērķi.³⁹ Arī Latvijas Sodū izpildes kodeksa 9.pants norāda uz to, ka ieslodzītajām personām ir likumos noteiktie pienākumi un tiesības ar ierobežojumiem, kurus nosaka likumi vai kas izriet no tiesas nolēmuma vai prokurora priekšraksta par sodu, kā arī, kas izriet no attiecīgās soda izciešanas kārtības.

Tātad, kā jau iepriekš minēts, tad arī ieslodzītajām personām piemīt cilvēktiesības, un tas, ka šīs personas atrodas ieslodzījuma vietā, nenozīmē, ka tām būtu atņemtas cilvēktiesības, jo, neskatoties uz to, ka personas brīvība ir ierobežota, tāpat cilvēktiesības ir jāievēro un ieslodzītajām personām ir tiesības uz cieņu no apkārtesošajām personām.⁴⁰ Tāpēc būtiski ir uzsvērt to, ka cilvēktiesības aizsargā ikvienu cilvēku, tās nav atkarīgas no cilvēka tautības, rases, dzimuma, seksuālās orientācijas, veselības stāvokļa vai citiem faktoriem.⁴¹

Kā tas ir redzams un saprotams, tad, salīdzinot ar citiem cilvēkiem, kas atrodas ārpus ieslodzījuma vietas, ieslodzītajām personām tiesību apjoms ir šaurāks, jo, ja tas tā nebūtu, tad nemaz nevarētu runāt par pienācīgu soda izpildi.⁴² Taču, neskatoties uz to, ka personas brīvība tiek ierobežota, ieslodzītā persona tik un tā saglabā tādas tiesības kā, piemēram, sazināties ar savu ģimeni, justies droši ieslodzījuma vietā, kā arī pienācīgi rūpēties par savu veselību, tāpēc valstij ir pienākums šīs tiesības un iespējas nodrošināt.⁴³

Ieslodzītās personas varētu uzskatīt par mazaizsargāto personu grupu, jo šīs personas atrodas ārpus savas ierastās vides, viņu brīvība tiek ierobežota, atrodoties ieslodzījuma vietā, un tas ir iemesls, kāpēc tieši ieslodzītās personas varētu tikt pakļautas dažādiem nepamatotiem

---

³⁸ Zahars V. 2003, 39.lpp.

³⁹ Ibid., 41.- 42.lpp.

⁴⁰ [b.a.]: Ieslodzījuma vietas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas> [aplūkots 11.04.2021]

⁴¹ [b.a.]: Ko būtu svarīgi zināt par cilvēktiesībām? Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/kas-ir-cilvektiesibas/ko-butu-svarigi-zinat-par-cilvektiesibam> [aplūkots 10.04.2021]

⁴² Krūmiņš E. Soda izpildes tiesību jēdziens, avoti un pielietošanas sfēras. Grām.: Krūmiņš E., Pokšāne S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996, 13.lpp.

⁴³ [b.a.]: Ieslodzījuma vietas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas> [aplūkots 10.04.2021]

cilvēktiesību aizskārumiem.⁴⁴ Līdz ar to ieslodzījuma vietas personālam, kurš atbild par personām, kurām piemērots brīvības atņemšanas sods, ir nepieciešama īpaša apmācība un zināšanas pienākumu atbilstoši veikšanai, lai tīši vai netīši šo personu cilvēktiesības netiktu pārkāptas.⁴⁵

Viens no būtiskākajiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem, ko var attiecināt arī uz ieslodzītajām personām, un, kura mērķis ir tieši šādu cēloņu veidošanās novēršana, kas novestu pie cilvēktiesību pārkāpumiem ieslodzījuma vietās, ir Eiropas Konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas apiešanās vai sodīšanas novēršanu. Konvencijā ir noteikts, ka nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi, necilvēcīgi ar viņu apieties, sodīt vai pazemot viņa cilvēcisko cieņu. Šīs tiesības piemīt ikvienam cilvēkam, tai skaitā arī ieslodzītajām personām, taču, ņemot vērā, ka šīs personas atrodas izolētībā no sabiedrības, tad šīs tiesības var tikt liegtas, jo tieši no ieslodzījuma vietas personāla ir atkarīgs tas, kā tiek nodrošinātas tādas lietas kā, piemēram, uzturs, gaiss vai siltums.⁴⁶ Tāpēc ir svarīgi, ka ieslodzījuma vietas personāls ir īpaši apmācīts, kā jau iepriekš minēts. Personālam ir jābūt apmācītam, lai spētu pamanīt, ja, piemēram, ieslodzītās personas savā starpā viena otru kaut kādā veidā pazemo vai liedz izmantot kādas noteiktas tiesības, kā arī pašam personālam ir jāizturas ar cieņu pret ieslodzītajām personām, proti, jānodrošina nepieciešamais, kas šīm personām ir garantēts, nespīdzinot un nepazemojot ieslodzītās personas.

Neskatoties uz izvērsto regulējumu, tomēr Eiropas Padomes un Spīdzināšanas novērtēšanas komiteja, esot vizītēs Latvijā, jau 2002.gada ziņojumā ir norādījusi, ka cietuma darbinieku reakcijas uz noteiktiem vardarbības gadījumiem nav bijušas atbilstošas. Ziņojumā ir uzsvērts, ka cietuma administrācijas spēks nav varas demonstrēšanā pār ieslodzītajām personām, bet gan tieši pienācīgas runāšanas un vadības stilā, tādējādi, nodrošinot kontroli iestādēs.⁴⁷ Autoresprāt, šāda attieksme no ieslodzījuma vietas administrācijas nav atbilstoša, jo, ja persona kaut kādā veidā tiek iespaidota tieši ar spēku, vardarbību un, piemēram, ar noteiktu tiesību nenodrošināšanu vai atņemšanu, tad ieslodzītā persona jutīsies pazemota arvien vairāk, un centīsies darīt visu, lai aizstāvētu sevi kā cilvēku. Līdz ar to, būs grūtāk panākt, lai ieslodzītās personas pakļautos personāla norādījumiem, un ieslodzījuma vietās nebūs nekādas kārtības un kontroles, kā rezultātā arī netiktu sasniegti soda mērķi.

---

⁴⁴ Ineta Piļāne: Vardarbība ieslodzījuma vietās. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/242929-var darbiba-ieslodzijuma-vietas-2012> [aplūkots 10.04.2021]

⁴⁵ Rovers, Kēss de. Kalpot un aizsargāt: cilvēktiesības un humanitārās tiesības policijai un drošības spēkiem. Rīga: Starptautiskā sarkanā krusta komiteja, 2002, 223.lpp.

⁴⁶ Kamenska A., Leimane I., Garsvāne S. Slēgta tipa iestāžu iemītnieku tiesības. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000, 107.-108.lpp.

⁴⁷ Ineta Piļāne: Vardarbība ieslodzījuma vietās. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/242929-var darbiba-ieslodzijuma-vietas-2012> [aplūkots 10.04.2021]

Eiropas Padomes un Spīdzināšanas novērtēšanas komiteja ir arī īpaši skaidrojusi, ka notiesātos ieslodzījuma vietās drīkst pakļaut tikai tādiem ierobežojumiem, kuri ir neizbēgami, atrodoties slēgtās telpās.⁴⁸ Tas nozīmē, ka ieslodzītās personas var ierobežot tikai tiktāl, ciktāl to paredz pats brīvības atņemšanas sods, un ieslodzītās personas nekādā gadījumā nevarētu ierobežot ar tādām tiesībām kā tiesībām uz uzturu, tiesībām uz pienācīgu higiēnu un citām tiesībām un sadzīves vajadzībām.

Attiecībā uz ieslodzītajām personām ir nepieciešams norādīt arī tādas cilvēktiesību dokumentus kā ANO Minimālie standartnoteikumi par apiešanos ar ieslodzītajiem⁴⁹ (turpmāk – Minimālie standartnoteikumi), kā arī Eiropas cietumu noteikumi,⁵⁰ kas ir uzskatāmi par Minimālo standartnoteikumu pārstrādātu variantu, un to prasības ir daudz stingrākas, dažviet pat formulētas imperatīvā formā, kas nepieļauj citus risinājumus.⁵¹ Ņemot vērā to, ka darbā tiek aplūkotas tādas ieslodzīto personu tiesības un pamatvajadzības kā nodarbinātība, izglītība, uztura un sadzīves vajadzības, tad autore turpmāk apskatīs regulējumu tikai attiecībā uz šīm tiesībām un pamatvajadzībām.

Minimālie standartnoteikumi ir pieņemti 1955.gada 30.augustā, un tie satur salīdzinoši plašu regulējumu attiecībā uz ieslodzītajām personām. Attiecībā uz personīgo higiēnu, kas ietilpst darbā aplūkotajās sadzīves vajadzībās, tad higiēnas jautājumus regulē Minimālo standartnoteikumu 15.-16.punkts, savukārt, attiecībā uz apģērbu un gultas veļu, tad šos jautājumus regulē 17.-19.punkts. Attiecībā uz ieslodzīto uzturu, 20.punkts nosaka to, ka katrs ieslodzītais ir nodrošināms ar pienācīgu uzturu, kā arī jebkurā laikā ir pieejams dzeramais ūdens. Attiecībā uz ieslodzīto personu nodarbinātību, tad šis regulējums ir iekļauts 71.-76.punktā, un ir noteikts, ka katram ieslodzītajam ir jāstrādā, ievērojot viņa fizisko un garīgo sagatavotību, attiecīgi darbs ieslodzījuma vietā nedrīkst būt mokošs. Ir norādīts arī tas, ka darbam ir jābūt lietderīgam, tādām, ar kura palīdzību ieslodzītā persona saglabā vai palielina savas spējas nopelnīt iztiku arī pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas. Runājot par darba organizāciju, tad tai pēc būtības ir jāatgādina darba organizācija un struktūra, kāda tā ir ārpus ieslodzījuma, lai sagatavotu ieslodzītos profesionālās dzīves apstākļiem, savukārt, attiecībā uz ieslodzīto personu darba samaksu, ir noteikts, ka ir jāpastāv ieslodzīto darba taisnīgas atlīdzības sistēmai. Attiecībā uz izglītību, kas ir regulēta 77.-78.punktā, ir noteikts, ka ir jānodrošina ieslodzīto personu izglītība, un šāds izglītības nodrošinājums ir obligāts

---

⁴⁸ Didzis Melbiksis: Cilvēktiesību robežas cietuma sienās. Pieejams: <http://providus.lv/article/cilvektiesibu-robezas-cietuma-sienas> [aplūkots 10.04.2021]

⁴⁹ Standart Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Pieņemti 30.08.1955. [10.05.2021]

⁵⁰ Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem. Pieņemti 11.01.2006. [10.05.2021]

⁵¹ Krūmiņš E. Eiropas cietumu noteikumi. Grām.: Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996, 211.lpp.

attiecībā uz analfabētiem, kā arī gados jauniem ieslodzītajiem. Norādīts ir arī tas, ka ieslodzīto personu izglītībai ir jābūt pēc iespējas līdzīgākai, kā izglītībai ārpus ieslodzījuma vietas, lai pēc atbrīvošanas šīs personas varētu bez grūtībām turpināt izglītību, kā arī ieslodzījuma vietās ir jānodrošina atpūtas un kultūras pasākumi.

Kā iepriekš minēts, tad arī Eiropas cietumu noteikumi satur regulējumu, kas attiecas uz ieslodzītajām personām. Attiecībā uz ieslodzīto personu higiēnas jautājumiem, tad tie ir regulēti 19.1.-19.7.punktā, un nosaka, ka ieslodzījuma vietās telpas ir jāuztur tīras un kārtīgas, ieslodzītajiem ir patstāvīgi jābūt pieejamām labierīcībām, ieslodzītajiem ir jārūpējas par savu, sava apģērba un guļamvietas tīrību un kārtību, cietuma administrācijai ir jāizsniedz tualetes piederumi, tīrīšanas piederumi un līdzekļi, kā arī noteikts, ka īpašu uzmanību jāpievērš sievietu higiēnas vajadzībām. Attiecībā uz apģērbu, kas ir regulēts 20.1.-21.punktā, ir noteikts, ka apģērbu izsniedz atbilstošu klimatiskajiem apstākļiem, un apģērbs nevar būt aizskarošs vai pazemojošs, savukārt, attiecībā uz uzturu, kas ir regulēts 22.1.-22.6.punktā, ir noteikts, ka jānodrošina barojošs uzturs, kas pasniegts trīs ēdienreizēs dienā, kā arī vienmēr ir pieejams tīrs dzeramais ūdens. Ieslodzīto personu nodarbinātība Eiropas cietumu noteikumos tiek regulēta 26.1.-26.17.punktā, un tas ir salīdzinoši plašs regulējums. Attiecībā uz darbu, tiek noteikts, ka to nekad neizmanto, lai sodītu ieslodzītos, darbs ir jānodrošina ieslodzītajiem, lai tiem būtu lietderīgas nodarbošanās iespēja, kā arī darbam jābūt tādām, lai tas ļautu saglabāt vai attīstīt spēju nopelnīt iztiku pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma. Ir noteikts arī tas, ka ieslodzītajiem par darbu pienākas taisnīga atlīdzība, kā arī ieslodzītajiem katru nedēļu ir vismaz viena atpūtas diena, un pietiekami daudz laika mācībām un citām nodarbēm. Attiecībā uz izglītību, kas ir regulēta 28.1.-28.6.punktā, ir noteikts, ka ieslodzījuma vietā ir jācenšas sniegt iespēja visiem ieslodzītajiem apgūt pēc iespējas plašākas izglītības programmas, par prioritāti jāuzskata to ieslodzīto izglītība, kuriem trūkst lasītprasmes, rakstītprasmes un prasmes rēķināt, kā arī tos, kuriem nav pamatizglītība vai profesionālā izglītība.

Rezumējot visu iepriekš analizēto, var teikt, ka notiesātajiem ir Satversmes VIII nodaļā noteiktās pamattiesības, taču ar ierobežojumiem un dažādiem aizliegumiem, kuri izriet no citiem likumiem un starptautiskajiem dokumentiem, kā arī līdzās tam, tiem ir specifiskas tiesības, likumīgas intereses un arī pienākumi.⁵²

---

⁵² Zahars V. 2003, 42.lpp.

2. ATSEVIŠĶAS AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NOTIESĀTO PERSONU TIESĪBAS UN PAMATVAJADZĪBAS

2.1. Tiesības uz nodarbinātību

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, tad arī ieslodzītajām personām brīvības atņemšanas soda izpildes laikā piemīt cilvēktiesības, un arī tādas cilvēktiesības, kuras nevar nekādā veidā atņemt vai ierobežot. Tāpēc autore šajā nodaļā ir izvēlējusies analizēt tādas būtiskas ieslodzīto personu pamattiesības un pamatvajadzības kā tiesības uz nodarbinātību, tiesības uz izglītību, kā arī uztura un sadzīves apstākļu vajadzības, lai saprastu, kas ieslodzītajām personām ir garantēts.

Tiesības uz nodarbinātību ir vienas no svarīgākajām tiesībām jebkurai personai, arī ieslodzītajām personām, jo darbs ir ikdienas sastāvdaļa, kura laikā persona pilnveido un attīsta sevi. Pēc autore domām, visām ieslodzītajām personām ir jābūt tiesībām uz atbilstošu darbu ieslodzījuma vietā, tāpēc autore šajā apakšnodaļā apskatīs nodarbinātības regulējumu, kā arī ar to saistītos problēmjasautājumus.

Runājot par brīvības atņemšanas noteiktajiem soda mērķiem, var teikt, ka tos nav iespējams sasniegt, ja ieslodzītās personas brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā netiek nodrošinātas ar darbu, izglītību, sociālo iemaņu apguves un citām nepieciešamām programmām.⁵³ Notiesāto personu nodarbinātība noteikti ir viena no resocializācijas procesa sastāvdaļām, tā ir būtiska sastāvdaļa tieši brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā, par cik persona brīvības atņemšanas sodu izcieš ārpus savas ierastās vides un atrodas ieslodzījuma vietā.⁵⁴

Ir saprotams tas, ka darbam cilvēka dzīvē ir ļoti liela nozīme, darbs savā ziņā veido pašu cilvēku, tāpēc varētu teikt, ka cietumā darba loma ir vēl nozīmīgāka. Ieslodzījuma vietā darbam ir jābūt galvenajam līdzeklim, lai mainītu personas domāšanu, atturētu notiesāto no likumpārkāpumiem soda izciešanas laikā un sagatavotu viņu pilnvērtīgai dzīvei, atgriezoties brīvībā, lai arī brīvībā persona atturētos no jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.⁵⁵

Nodarbinātībai cietumā piemīt īpaša vērtība, jo tieši strādājot un lietderīgi izmantojot laiku, notiesātais var nezaudēt jau esošās darba iemaņas, kas ir iegūtas pirms soda izciešanas, kā arī iegūt jaunas prasmes, kuras noderēs, kad persona atgriezīsies brīvībā. Darbs un arī citas sociāli pozitīvas nodarbes var palīdzēt dziedēt iegūtās morālās un psiholoģiskās traumas, kas ir radušās, atrodoties ieslodzījuma vietā.⁵⁶ Arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa

⁵³ Zahars V. 2005, 68.lpp.

⁵⁴ Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopija. Jurista Vārds, 2008, nr.6.

⁵⁵ Zahars V. 2005, 68.lpp.

⁵⁶ Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010, nr.50.

2007.gada 14.jūnija spriedumā lietā Nr. 2006-31-01 "Par Latvijas Sodū izpildes kodeksa 55.panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 107.pantam" ir secinājusi, ka ieslodzīto darbam ir ļoti liela nozīme, darbs ir vērtējams kā sociāli lietderīga aktivitāte, lai lietderīgi aizpildītu savu brīvo laiku, un galvenokārt, lai ieslodzītās personas nezaudētu jau iegūtās sociālās prasmes un darba iemaņas.⁵⁷

Jāuzsver gan, ka nodarbinātības mērķis notiesātajiem ir atšķirīgs no tā, kāds tas ir personām, kuras atrodas ārpus ieslodzījuma vietās, proti, notiesāto nodarbinātības mērķis nav ienākumu gūšana, kas šīm personām ļauj nodrošināt un apmierināt savas, kā arī ģimenes vajadzības. Par notiesāto personu nodarbinātības mērķi ir uzskatāma resocializācija, kas ļauj nodrošināt gan pilnvērtīgu dzīvi, atrodoties ārpus ieslodzījuma vietas, gan arī ļauj nodrošināt likumpaklausīgu dzīvi.⁵⁸

Nemot vērā to, ka tādu notiesāto pamatvajadzību kā uztura, komunālo pakalpojumu vai veļas mazgāšanas un citu vajadzību apmierināšana ir ieslodzījuma vietas personāla pienākums, tad varētu teikt, ka, ja notiesātais no nodarbinātības arī gūst ienākumus, tad šie ienākumi ir kā papildus motivācija iesaistīties vienā no resocializācijas procesa sastāvdaļām, kas ir nodarbinātība.⁵⁹ Arī Latvijas Sodū izpildes kodeksa 56.¹ pantā ir norādīts, ka, lai nodrošinātu resocializācijas mērķu sasniegšanu, notiesātos var nodarbināt gan par samaksu, gan arī bez tās. Savukārt, kā izriet no Latvijas Sodū izpildes kodeksa 56.¹⁵ panta pirmās daļas, tad darba samaksa ir atzīstama par regulāri izmaksājamu darba atlīdzību notiesātajam, un šī darba samaksa ietver darba algu, noteiktās piemaksas, kā arī prēmijas un cita veida atlīdzības, kas ir saistītas ar attiecīgo darbu. Tātad, ir secināms, ka ieslodzītās personas var nodarbināt gan ar atbilstošu darba samaksu, gan arī var nodarbināt, nemaksājot darba samaksu, tāpēc ir būtiski saprast, kādos gadījumos darba samaksa tiek atlīdzināta un kādos gadījumos nav.

Latvijas Sodū izpildes kodeksa 56.¹⁰ panta pirmajā daļā ir norādīts, ka bez atlīdzības ieslodzītās personas var nodarbināt tikai tādos darbos kā brīvības atņemšanas iestāžu un apkārtējās teritorijas uzturēšana, uzkopšanas un labiekārtošanas darbos, kā arī kultūras un sadzīves apstākļu uzlabošanas darbos. Savukārt, Latvijas Sodū izpildes kodeksa 56.² panta otrajā daļā ir norādīts, kad notiesātos nodarbina par samaksu. Tātad, kā redzams, tad notiesātos par samaksu nodarbina saimnieciskajā apkalpē, komersantu izveidotajās darba vietās, kā arī ārpus brīvības atņemšanas iestādes, bet tikai tādā gadījumā, ja to atļauj notiesātajam noteiktais soda izciešanas režīms. Runājot par atlīdzības apmēru jeb darba samaksu, tad, piemēram, Austrijas Cietumu likuma 3.apakšnodaļā ir paredzēts konkrēts

---

⁵⁷ Satversmes tiesas 14.06.2007. spriedums lietā Nr.2006-31-01, 14.2.p. Latvijas Vēstnesis, 2007, nr.97.

⁵⁸ Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopija. Jurista Vārds, 2008, nr.6.

⁵⁹ Ibid.

atalgojuma apmērs par nostrādāto stundu skaitu attiecīgajā darbā, piemēram, par smagu palīgdarbu veikšanu ieslodzītā persona stundā saņem 4,48 eiro.⁶⁰ Savukārt, Igaunijas Ieslodzījuma likuma 4.nodaļā ir noteikts, ka darba samaksa ieslodzītajiem ir vismaz 10% no minimālās algas likmes, kāda ir paredzēta personām ārpus ieslodzījuma vietas.⁶¹ Ņemot vērā to, ka Latvijas Sodū izpildes kodeksa 56.¹⁶ panta pirmajā punktā ir noteikts, ka notiesātajiem, kas sodu izcieš slēgtajā vai daļēji slēgtajā cietumā, minimālā mēneša darba samaksa ir 50% no valstī noteiktās minimālās mēneša maksas, tad Igaunijas darba samaksa, kas ir noteikta ieslodzītajām personām, ir vērtējama kā daudz mazāka.

Analizējot Ieslodzījuma vietu pārvaldes publisko pārskatu, ir redzams, ka 2019.gada decembrī viena notiesātā vidējais mēneša atalgojums pēc nodokļu nomaksas, kā arī citu ieturējumu veikšanas, saimnieciskajā apkalpē bija 76.35 euro, taču komersantu izveidotajās darba vietās – 146.54 euro.⁶² Autoresprāt, šāds mēneša atalgojums gan saimnieciskajā apkalpē strādājošiem, gan arī komersantu izveidotajās darba vietās ir ļoti zems un nepietiekams, salīdzinot ar to, kāda ir valstī noteiktā minimālā mēnešalga. Iespējams, ka šis mēneša atalgojums ir cieši saistīts ar to, ka šīs personas atrodas ieslodzījuma vietā, un principā šo mēneša atalgojumu varētu tērēt tikai, piemēram, ieslodzījuma vietas veikalā, jo, kā jau iepriekš tika minēts, tad notiesātajiem nav jāmaksā par komunālajiem maksājumiem, uzturu un citām vajadzībām, par kurām ārpus ieslodzījuma vietas ir jāmaksā. Taču, neskatoties uz to, tomēr, ja persona saņemtu augstāku mēneša atalgojumu, tad viņa varētu šo naudu uzkrāt, lai, iznākot no ieslodzījuma vietas, tai būtu vismaz kaut kādi nelieli uzkrājumi.

Runājot par augstākām atalgojuma tarifa likmēm, var teikt, ka arī, ja tās būtu augstākas, tad tas ne vienmēr nozīmētu, ka būtu arī augstāka darba kvalitāte un produktivitāte, tāpēc ir skaidri saprotams, ka notiesātos ir nepieciešams motivēt arī tādā veidā, kas nav saistīts tikai un vienīgi ar darba samaksu. Pēc daudzu speciālistu ieskatiem, tieši tādas motivācijas veicināšana, kas nav saistīta ar darba samaksu, ir svarīgāka. Tas pats attiecas arī uz motivāciju, kas būs nepieciešama darbam pēc nokļūšanas brīvībā, proti, arī ārpus ieslodzījuma vietas darba samaksa nevar būt vienīgais iemesls, kāpēc persona vispār strādā un veic savu darbu produktīvi. Tāpēc ir svarīgi, lai mēneša atalgojums ieslodzījuma vietās tiktu

---

⁶⁰ Prison Act (Austrijas cietumu likums). Pieejams: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002135&TabbedMenuSelection=BundesrechtTab> [aplūkots 08.05.2021]

⁶¹ Imprisonment Act (Igaunijas Ieslodzījuma likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/510032021001/consolide> [aplūkots 08.05.2021]

⁶² Ieslodzījuma vietu pārvalde: Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/gada-publiskie-parskati> [skatīts 13.04.2021]

piedāvāts vienlīdzīgi arī ar citām privilēģijām un pamudinājumiem, kas tādējādi varētu motivēt ieslodzītās personas iesaistīties nodarbinātībā.⁶³

Eiropas un ASV ieslodzījuma vietās ir dažādi pamudinājumi, kas būtu atzīstami par motivējošu stimulu, lai ieslodzītās personas patiešām iesaistītos šajā darbā un arī pašas gribētu to veikt produktīvi un efektīvi. Par šādiem motivējošiem stimuliem uzskatāms, piemēram, lielāks telefonsarunu skaits, vairāk iespēju nedēļas nogalēs doties no cietuma pie ģimenes, labāku sadzīves apstākļu nodrošināšana, uzlabotas programmas jeb režīma nodrošināšana, kā arī iespējas uzkrāt algu kontā, kas ieslodzītajam būtu pieejama tieši pēc atbrīvošanas.⁶⁴ Pēc autores domām, šādu pieeju varētu vērtēt pozitīvi, jo visi iepriekš minētie piemēri ir salīdzinoši motivējoši, līdz ar to varētu secināt, ka tieši šādu stimulu dēļ persona arvien vairāk vēlētos iesaistīties nodarbinātībā.

Jāmin, ka Latvijas Soduzpildes kodeksa 68.panta pirmajā daļā arī ir paredzēts, ka par labu uzvedību, kā arī godīgu attieksmi pret darbu vai mācībām notiesātajam var piemērot dažādus pamudinājumus, un šie pamudinājumi ir šādi:

- 1) “izteikt pateicību;
- 2) atļaut izmantot papildus līdz sešām telefonsarunām gadā;
- 3) papildus piešķirt īslaicīgu vai ilgstošu satikšanos, bet ne vairāk kā sešas papildus satikšanās gadā;
- 4) audzināšanas iestādēs nepilngadīgajiem – atļaut atstāt iestādi vecāku vai iestādes darbinieku pavadībā uz laiku līdz astoņām stundām;
- 5) atzīt notiesāto par atbilstošu šā kodeksa 50.³ panta ceturtajā daļā minētajiem nosacījumiem pirms tajā noteiktā termiņa beigām;
- 6) atklātajos cietumos – ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atļauju vienu reizi mēnesī izbraukt ārpus cietuma teritorijas uz laiku līdz divām diennaktīm, bet svētku dienās – līdz piecām diennaktīm;
- 7) ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt brīvības atņemšanas iestādes teritoriju līdz trim diennaktīm gadā;
- 8) ar audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem teritoriju līdz piecām diennaktīm gadā;
- 9) notiesātajiem, kas iesaistīti atkarību mazināšanas programmā, – tiesības veikt videozvanus līdz divām reizēm mēnesī uz laiku, kas nav ilgāks par 30 minūtēm, brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnē.”

⁶³ Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopijs. Jurista Vārds, 2008, nr.6.

⁶⁴ Ibid.

Autores ieskatā, visi pamudinājumi ir stimulējoši, lai ieslodzītā persona patiešām gribētu gan labi uzvesties, gan strādāt un iesaistīties izglītības programmās, tāpēc ieslodzījuma vietas personālam ir jāsniedz informācija ieslodzītajām personām par attiecīgajiem pamudinājumiem, lai šīs personas motivētu, proti, lai mainītu personu domāšanu tā, ka viņas gribētu iesaistīties, pilnveidojot un attīstot sevi, kā arī pretī par to saņemot kādu sev patīkamu labumu.

Tomēr nodarbinātība nav atkarīga tikai no notiesāto personu motivācijas, jo ir redzams tas, ka Latvijā darba vietu skaits ieslodzītajām personām ir ļoti ierobežots. Lai gan cietuma administrācija mēģina nodrošināt ar darbu visus notiesātos, kas to vēlas, tomēr cietumos ir izveidojusies rinda uz piedāvātajām darba vietām.⁶⁵ Gaidot darbu, tiek panākta situācija, ka ieslodzītie pavada laiku degradācijā, kas var negatīvi ietekmēt ieslodzīto personu resocializācijas procesu, tāpēc iespēja strādāt būtu jādod ikvienam ieslodzītajam, kas to vēlas.⁶⁶

Ieslodzījuma vietu pārvaldes publiskajā pārskatā ir norādīts, ka ieslodzījuma vietās 2019.gadā ieslodzītās personas tika nodarbinātas par samaksu gan cietuma saimnieciskajā apkalpē, gan arī komersantu izveidotajās darba vietās. Analizējot Ieslodzījuma vietu pārvaldes publisko pārskatu, var teikt, ka nodarbinātības līmenis ir ļoti zems, jo 2019.gadā tika nodarbināti 801 ieslodzītie, no kuriem cietumu saimnieciskajā apkalpē strādāja 381 notiesātais, savukārt, komersantu izveidotajās darba vietās strādāja 420 ieslodzītie. Kopumā nodarbinātības līmenis 2019.gadā ir bijis tikai 32% no visa kopējā notiesāto personu skaita.⁶⁷ Autoresprāt, tas ir absolūti zems rādītājs, jo tikai daudz mazāk par pusi no visa notiesāto personu skaita ir iesaistījušies nodarbinātībā. Redzams, ka vairāk ieslodzīto personu ir iesaistījušās tieši komersantu izveidotajās darba vietās, un iespējams, ka tieši komersantus vajadzētu piesaistīt vairāk, lai būtu arvien vairāk iespējas, kur notiesātajiem strādāt un pilnveidot sevi, jo, ja ir maz iespējas strādāt un ir jāgaida rindā uz attiecīgo darba vietu, tad tādā veidā ieslodzītajam tiek atņemtas tiesības uz nodarbinātību un sevis pilnveidošanu.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes publiskajā pārskatā ir iekļauts arī uzskaitījums ar sadarbības līgumiem, kas tika noslēgti 2019.gadā ar komersantiem, un no tā izriet, ka ieslodzītie tika nodarbināti tādās komersantu izveidotajās darba vietās kā šūšanas ražotnēs, kokapstrādes ražotnēs un kokizstrādājumu izgatavošanā, medicīnas iekārtu, kā arī mēbeļu ražotnē, palīgdarbos konkrētā veikalā, iesaiņošanas darbos, kā arī ieslodzīto ēdināšanas

---

⁶⁵ Zane Mače: Ieslodzītajiem cietumos trūkst darba vietu. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ieslodzitajiem-cietumos-trukst-darba-vietu.a276820/> [aplūkots 13.04.2021]

⁶⁶ Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopija. Jurista Vārds, 2008, nr.6.

⁶⁷ Ieslodzījuma vietu pārvalde: Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/gada-publiskie-parskati> [aplūkots 13.04.2021]

darbos.⁶⁸ Jāteic, ka attiecīgais komersantu izveidoto darba vietu uzskaitījums nav ārkārtīgi plašs un daudzpusīgs. Tāpēc autoresprāt, ieslodzījuma vietās vajadzētu piesaistīt ne tikai arvien vairāk komersantu, kuri būtu gatavi nodarbināt ieslodzītās personas, bet piesaistīt arī tādus komersantus, lai ieslodzītajām personām būtu iespējas izvēlēties tādu darbu, kas atbilstu arī viņu interesēm vai tam darbam, ko persona bez īpašas izglītības vēlētos darīt, iznākot no ieslodzījuma vietas. Attiecīgi arī tas varētu personu motivēt vairāk iesaistīties nodarbinātībā, jo, ja personai piedāvātais darbs neinteresē, tad arī viņa nevēlēties veikt šo darbu.

Tā, piemēram, Austrijas Cietumu likuma 3.apakšnodaļā, kas regulē nodarbinātības jautājumus, ir noteikts, ka katram ieslodzītajam ir jānodrošina noderīgs darbs. Arī Igaunijas Ieslodzījuma likuma 4.nodaļā ir norādīts, ka ieslodzītajiem ir jāstrādā, ja vien šajā likumā nav noteikts citādi. Attiecīgi personas, kurām nav jāstrādā, ir, piemēram, ieslodzītie, kuri ir vecāki par 63 gadiem, ieslodzītie, kuri mācās, kā arī ieslodzītie, kuri veselības stāvokļa dēļ nav darbaspējīgi. Ņemot vērā to, ka Latvijā šobrīd darbs nav obligāts, tad svarīgi ir pieminēt to, ka padomju gados arī Latvijā darbs bija obligāts ieslodzījuma vietās, līdz ar to nodarbinātības rādītāji bija 86-88%, tāpēc, salīdzinot ar mūsdienu nodarbinātības rādītājiem, var teikt, ka šobrīd darbs ir kļuvis par privilēģiju, jo, neskatoties uz to, ka ieslodzītie vēlas strādāt, tomēr daudziem šādas iespējas nav. Šāda nodarbinātības problēma nav ekonomiski tik ļoti svarīga, bet tā ir svarīga tāpēc, ka tieši pārāk daudz brīvais laiks varētu veicināt ieslodzītajiem domāt par jaunu noziedzīgu plānu veidošanu.⁶⁹ Būtībā var teikt, ka šāds pasīvais soda izciešanas režīms bez lietderīgām nodarbēm, piemēram, strādāšanas vai iesaistīšanās izglītības programmās, sagrauj personību, atņem tai tiesības dzīvot pilnvērtīgu dzīvi un integrēties sabiedrībā arī ārpus ieslodzījuma vietas.⁷⁰

Kā ir redzams no dažādu valstu pieredzes, piemēram, ASV, Kanādas un Skandināvijas valstīm, tad ir saprotams, ka ar darbu var un ir iespējams nodrošināt pat 90% no visa kopējā ieslodzīto personu skaita. Attiecīgajās valstīs tas tiek sasniegts, izveidojot cietumos gan dažādas mācību un ražošanas darbnīcas, gan arī, piešķirot šīm ražotnēm monopoltiesības uz konkrēta veida produkcijas ražošanu.⁷¹

No Ministru kabineta 2015.gada 24.septembrī izdotajām Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020.gadam ir redzams tas, ka Latvijā ieslodzīto nodarbinātības dinamika saglabājas stabilā līmenī, tomēr ir uzsvērts, ka ieslodzītie nesaņem sistemātisku

---

⁶⁸ Ieslodzījuma vietu pārvalde: Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/gada-publiskie-parskati> [aplūkots 13.04.2021]

⁶⁹ Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopija. Jurista Vārds, 2008, nr.6.

⁷⁰ Zahars V. 2005, 73.lpp.

⁷¹ Zahars V. 2003, 34.lpp.

profesionālo orientāciju un atbalstu tieši karjeras plānošanā ieslodzījuma laikā.⁷² Tāpēc var secināt, ka, ja personas šādu palīdzību nesaņems jau ieslodzījuma laikā, tad arī, iznākot no cietuma, personai būs grūtības šādu palīdzību un atbalstu atrast, līdz ar to šīs prasmes, kas ir saistītas ar izglītību un nodarbinātību, ir nepieciešams apgūt vai pilnveidot jau ieslodzījuma vietā un laikā, kamēr tiek izziests brīvības atņemšanas sods.

Ņemot vērā to, ka cietumā dzīves un arī profesionālās iemaņas ir lielāka iespēja pazaudēt, tad var teikt, ka brīvības atņemšanas iestādēs ir pēc iespējas vairāk jācenšas veicināt šo prasmju apgūšana un pilnveidošana. Tas nozīmē to, ka persona ir lietderīgi jānodarbina, palīdzot nezaudēt, saglabāt un palielināt gan sociālās, gan profesionālās iemaņas, kas būs ļoti nepieciešamas, integrējoties sabiedrībā. Līdz ar to, var teikt, ka nodarbinātība soda izciešanas laikā ir cieši saistīta tieši ar nodarbinātību pēc ieslodzījuma.⁷³ Kā arī, strādājot ieslodzījuma vietā, ir iespēja iemācīties veidot attiecības ar darba devēju un kolēģiem, gūt priekšstatu par strādājoša cilvēka tiesībām, pienākumiem, un kopumā par strādājoša cilvēka ikdienu, ja notiesātais ar to nav nodarbojies, atrodoties ārpus ieslodzījuma vietas.⁷⁴

Būtībā nodarbinātība būtu jāuzskata par tādu pasākumu kopumu, kura rezultātā samazinās pārkāpumu skaits ieslodzījuma vietās, samazinās arī recidīva varbūtība, ieslodzītajiem paaugstinās pašpārliecinātība, kā arī atbildības sajūta, un tiek dots arī sociāli ekonomisks ieguldījums valsts attīstībā. Tas nozīmē, ka nodarbinātību nevajadzētu uzskatīt tikai kā vienu no ieslodzīto personu sociālās rehabilitācijas sistēmas elementiem.⁷⁵

Rezumējot, var teikt, ka nodarbinātībai ir ļoti liela nozīme ieslodzītās personas resocializācijas procesā, kā jau iepriekš minēts, tāpēc, lai tas būtu pēc iespējas veiksmīgāks, ieslodzījuma vietu personālam ir jācenšas arvien vairāk šīs personas iesaistīt nodarbinātībā, kā arī izglītības programmās, kas tiks aplūkots nākamajā apakšnodaļā. Ieslodzījuma vietu personālam ir, pirmkārt, jāmotivē notiesātās personas, lai tās vēlētos strādāt, otrkārt, ieslodzījuma vietās ir jābūt darba vietām, jo gaidīšana rindā uz noteiktu darba vietu varētu negatīvi ietekmēt gan pašu ieslodzīto personu, gan arī visu resocializācijas procesu.

2.2. Tiesības uz izglītību

Tāpat kā nodarbinātībai, arī izglītībai ir ļoti svarīga loma, lai persona varētu pilnveidoties, attīstīties un mainīt tieši to domāšanu, ar kādu viņa ienāca ieslodzījuma vietā.

⁷² Par ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020.gadam: Ministru Kabineta 2015.gada 24.septembra rīkojums nr. 580. [16.04.2021]

⁷³ Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010, nr.50.

⁷⁴ [b.a.]: Komercedarbības iespējas. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/komercedarbibas-iespejas> [aplūkots 13.04.2021]

⁷⁵ Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopija. Jurista Vārds, 2008, nr.6.

Tāpēc ieslodzījuma vietās ir pienākums nodrošināt ieslodzītās personas ar kvalitatīvu izglītību, kāda tā ir paredzēta arī ārpus ieslodzījuma vietas, un ieslodzītajām personām ir tiesības uz šādu izglītības nodrošināšanu.

Kā norādīts Izglītības likuma 1.panta ceturtajā punktā, tad izglītība ir sistematizētu zināšanu, dažādu prasmju apguves, attieksmju veidošanas process un tā rezultāts, izglītības process sevī ietver mācību un audzināšanas darbu, taču izglītības rezultāts ir personas zināšanu, prasmju un attieksmju kopums. Savukārt, kā norādīts Izglītības likuma 3.panta pirmajā daļā, tad skaidri redzams ir tas, ka ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību.⁷⁶ Tas nozīmē, ka arī ieslodzītajām personām ir tiesības uz izglītību, proti, ieslodzītās personas nekādā gadījumā nevarētu tikt ierobežotas izglītības nodrošināšanā. Tas norādīts arī Latvijas Republikas Satversmes 112.pantā, kurš nosaka, ka ikvienai personai ir tiesības uz izglītību.⁷⁷ Tāpat arī Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26.pants nosaka, ka ikvienai personai ir tiesības uz izglītību, un gan sākumizglītībai, gan arī pamatzglītībai ir jābūt bez maksas pieejamai.⁷⁸ Tāpēc neapšaubāmi var teikt, ka šis regulējums attiecas arī uz ieslodzītajām personām, un arī ieslodzītajām personām ir tiesības uz izglītības iegūšanu, ja tā jau nav iegūta, esot ārpus ieslodzījuma vietas.

Par izglītības nepieciešamību nav jautājumu, proti, visos laikos izglītības nepieciešamība cilvēka dzīvē un socializācijā ir bijusi neapstrīdama,⁷⁹ būtībā bez izglītības cilvēks nespēj attīstīties, kā arī bez izglītības ir ļoti ierobežotas iespējas, lai persona turpmāk varētu strādāt noteiktu darbu. Tāpēc izglītībai ir ļoti liela nozīme ne tikai pēc tam, kad tā ir jau iegūta, bet gan pats mācīšanās process un jaunu zināšanu iegūšana var kalpot kā labs līdzeklis, lai persona mainītos, saprastu dažādas lietas, kā arī kopumā, lai pilnvērtīgāk dzīvotu.⁸⁰

Parasti cietumos tiek piedāvātas gan pamata prasmju programmas, gan arī tādas programmas, kuras ļauj apgūt kādu noteiktu profesiju, savukārt, citas aktivitātes ietver dažādas rehabilitācijas programmas, piemēram, sporta aktivitātes un mākslas programmas. Jāmin, ka visām šīm programmām ir jābūt kvalitatīvām un atbilstošā līmenī, jo atsevišķās valstīs ir nācies saskarties ar problēmu, ka ieslodzītie nemaz nevēlas apmeklēt šādas nodarbības, jo izglītības piedāvājums tiem nešķiet interesants.⁸¹ Tā, piemēram, Itālijā ieslodzītajām personām tiek piedāvāta plaša dažādu kursu apgūšana, ko piedāvā tehniskie institūti, taču maz tiek piedāvāti tādi kursi kā mākslas, valodu apguves vai zinātnes kursi.

---

⁷⁶ Izglītības likums: LV likums. Pieņemts 29.10.1998. [15.04.2021]

⁷⁷ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemta 15.02.1922. [16.04.2021]

⁷⁸ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta 10.12.1948. [16.04.2021]

⁷⁹ Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010, nr.50

⁸⁰ Silvija Kārklīņa: Izglītība cietumos. Pieejams: <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/izglitiba-cietumos> [aplūkots 16.04.2021]

⁸¹ Ibid.

Jāuzsver, ka Itālijas ieslodzījuma vietās ir iespēja apgūt pamatskolas, vidusskolas, kā arī lasītprasmes kursus, kas ir paredzēti visām ieslodzītajām personām, tai skaitā arī ārzemniekiem, kas brīvības atņemšanas sodu izcieš Itālijā. Arī Francijā ieslodzītajām personām ir iespēja apgūt pamatskolas un vidusskolas izglītību, taču vietu skaits, lai apgūtu izglītību, ir ļoti ierobežots, kā arī būtiski, ka katrā cietumā ir nodrošināta programma pret analfabētismu.⁸²

Kā ir noteikts Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumos Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, tad izglītībai ieslodzījuma vietā ir salīdzinoši tikpat liela nozīme un loma kā darbam, tāpēc ieslodzījuma vietā ir jācenšas sniegt iespēja visiem ieslodzītajiem apgūt pēc iespējas plašākas izglītības programmas. Būtiski arī, ka, ja ieslodzītie mācās un vēlas arī strādāt, tad tie nedrīkst nonākt finansiāli vai citādi neizdevīgā stāvoklī tikai tā iemesla dēļ, ka tie mācās, tāpēc ieslodzītajām personām ir jābūt pienācīgi nodrošinātām gan tiesībām uz nodarbinātību, gan arī uz izglītību.⁸³

Kā izriet no Latvijas Soduzpildes kodeksa 62.panta pirmās daļas, tad vispārējo izglītību brīvības atņemšanas iestādē var iegūt jaunieši, kuriem tiek nodrošinātas mācības resocializācijas ietvaros. Savukārt, Latvijas Soduzpildes kodeksa 64.panta pirmajā daļā tiek norādīts, ka resocializācijas ietvaros tiek organizēta arī profesionālās pamatizglītības apguve, lai notiesātie varētu strādāt gan ieslodzījuma vietā, gan arī ārpus ieslodzījuma vietas. Latvijas Soduzpildes kodeksa 65.panta pirmā daļa norāda, ka var organizēt notiesāto profesionālās kvalifikācijas celšanu, kā arī iesaistīšanu jaunu specialitāšu apgūšanā.

Tātad, kā izriet no iepriekš norādītā, tad Latvijas Soduzpildes kodekss paredz, ka ar brīvības atņemšanu notiesātajām personām resocializācijas ietvaros ir iespēja iegūt gan vispārējo, gan arī profesionāli tehnisko izglītību un profesionālo apmācību.

Apskatot Igaunijas Ieslodzījuma likuma 4.nodaļu, tad arī Igaunijas ieslodzījuma vietās ir iespējams apgūt pamatskolas, vidusskolas, kā arī profesionālo izglītību. Izglītības ieguves mērķis ir definēts kā atbilstošu zināšanu, ētikas principu un prasmju apgūšana, kas ir nepieciešama, lai pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas persona būtu spējīga gan turpināt izglītības iegūšanu, gan arī strādāt. Savukārt, kā izriet no Austrijas Cietumu likuma 4.apakšnodaļas, tad ieslodzītajām personām arī ir tiesības uz izglītību, un ir norādīts, ka ieslodzītajiem ir jāsniedz izglītojošs atbalsts individuālās un grupu diskusijās, kā arī citos piemērotos veidos. Austrijas Cietumu likumā tiek norādīts arī tas, ka ieslodzītie var piedalīties tālmācībasursos, līdz ar to ieslodzītie var izmantot arī dažādus palīg līdzekļus, piemēram,

---

⁸² Alessandro Maculan, Daniela Ronco, Francesca Vianello: Prison in Europe – overview and trends. Pieejams: <http://www.prisonobservatory.org/upload/PrisoninEuropeOverviewandtrends.pdf> [aplūkots 10.05.2021]

⁸³ Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas Cietumu noteikumiem. Pieņemti 11.01.2006. [16.04.2021]

datoru, taču, jāuzsver, ka, ja tas tiek izmantots ļaunprātīgi, tad attiecīgi turpmāka dalība šajosursos ir aizliegta. Pēc autores domām, piedalīšanos tālmācībasursos varētu vērtēt ļoti pozitīvi, jo, ja ieslodzījuma vietā netiek piedāvātas tādas izglītības programmas, kas personai interesē, tad, iespējams, ka tieši ar tālmācības kursu palīdzību ieslodzītā persona varēs apgūt to, kas tai interesē.

Lai nodrošinātu notiesāto atbilstošu un pienācīgu izglītšanu, brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks slēdz sadarbības līgumu ar attiecīgo izglītības iestādi.⁸⁴ Kā tas ir redzams no Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskā pārskata, tad, piemēram, Valmieras cietums ir slēdzis sadarbības līgumus ar vienu skolu un diviem tehnikumiem, proti, ar Valmieras 2.Vidusskolu, Jelgavas tehnikumu un Rīgas Valsts tehnikumu, savukārt, Rīgas Centrālcietums ir slēdzis sadarbības līgumus ar tādām skolām un tehnikumiem kā Rīgas vakara ģimnāziju, Rīgas Reinholda Šmēlinga vidusskolu, Rīgas Stila un modes tehnikumu, kā arī ar Jelgavas tehnikumu.⁸⁵ Analizējot to, kādas iespējas ieslodzītajiem ir mācīties un to, kādas skolas un tehnikumi tiem ir nodrošināti, var teikt, ka šis uzskaitījums ir pilnīgi pietiekams, lai ieslodzītās personas varētu apgūt jaunas prasmes. Būtiski ir uzsvērt to, ka izglītības iespējas tiek nodrošinātas pilnīgi visās ieslodzījuma vietās, vienīgais izņēmums ir atklātie cietumi, jo atklātajos cietumos notiesāti var iegūt izglītību ārpus cietuma teritorijas.⁸⁶

Kā redzams no Ieslodzījuma vietu pārvaldes publiskā pārskata, tad kopumā ieslodzījuma vietās 2019.gadā izglītības programmās vidēji tika iesaistīts 1721 ieslodzītais. 2019.gada 31.decembrī izglītības programmās tika iesaistīti 1688 ieslodzītie, kas ir tieši 50% no visa kopējā ieslodzīto skaita. No tiem formālās izglītības programmās piedalījās 873 ieslodzītie, kas ir tikai 26% no kopējā ieslodzīto skaita. Vispārējās izglītības apgūšanā piedalījās 375 ieslodzītie, profesionālās izglītības apgūšanā iesaistījās 487 ieslodzītie, savukārt, augstākajā izglītībā 11 ieslodzītie. Runājot par neformālās izglītības pasākumiem un interešu izglītību, tad šajās programmās iesaistījās 815 ieslodzītie, kas ir 24% no visa kopējā ieslodzīto skaita.⁸⁷

Analizējot Ieslodzījuma vietu pārvaldes publiskā pārskata datus, var teikt, ka tie nav tik slikti, jo tomēr puse no kopējā ieslodzīto skaita ir iesaistījusies formālās izglītības programmās vai neformālās izglītības pasākumos un interešu izglītībā. Autoresprāt,

---

⁸⁴ Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība: Ministru Kabineta 2013.gada 9.aprīļa noteikumi nr. 191. [16.04.2021]

⁸⁵ Ieslodzījuma vietu pārvalde: Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/gada-publiskie-parskati> [aplūkots 13.04.2021]

⁸⁶ Ineta Matisāne: Ieslodzītie var pretendēt uz tādu pašu izglītību kā izglītojamie brīvībā. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/219661-ieslodzitie-var-pretendet-uz-tadu-pasu-izglitibu-ka-izglitojamie-briviba-2010> [aplūkots 16.04.2021]

⁸⁷ Ieslodzījuma vietu pārvalde: Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/gada-publiskie-parskati> [aplūkots 13.04.2021]

svarīgākais ir tieši iesaistīties formālās izglītības programmās, ja persona jau iepriekš, atrodoties ārpus ieslodzījuma vietas, nav šādu izglītību ieguvusi. Attiecīgi, ja persona šādu izglītību nav ieguvusi, tad tai vajadzētu piedalīties piedāvātajās programmās, lai, atrodoties ārpus ieslodzījuma vietas, personai būtu daudz vairāk iespēju strādāt un papildināt jau iegūtās prasmes. Īpaši jāuzsver, ka ieslodzītajām personām būtu jāprot tādas pamatlīetas, ko māca vidusskolā, kā arī pats iegūtais diploms ir svarīgs, tāpēc ieslodzītās personas vajadzētu arvien vairāk motivēt iesaistīties piedāvātajās izglītības programmās.

No Ministru kabineta 2015.gada 24.septembrī izdotajām Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020.gadam ir redzams, ka ir sasniegts progress, taču ir uzsvērts tas, ka laika posmā no 2015.gada līdz 2020.gadam ir jāturpina jau iesāktais darbs tieši ieslodzīto personu izglītošanā, kā arī pamatnostādņēs ir paredzēts palielināt tieši nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvi.

Runājot par problēmām ieslodzīto izglītošanā, tad arī Valsts izglītības attīstības aģentūra ir norādījusi uz vairākām šādām problēmām. Kā vienu no problēmām Valsts izglītības attīstības aģentūra ir norādījusi, piemēram, to, ka daļa ieslodzīto nevar iesaistīties profesionālās izglītības procesā, un iemesls tam ir, ka ieslodzītajiem trūkst lasīšanas, rakstīšanas, kā arī rēķināšanas prasmes. Vēl viena problēma ir tā, ka trūkst iespējas ieslodzītos iesaistīt tādās izglītības programmās, kas atbilstu personas interesēm, spējām un iespējām specialitātē strādāt arī pēc atgriešanās no ieslodzījuma vietas. Kā arī tiek uzsvērts, ka ir nepietiekams daudzveidīgu, bet īsu profesionālās pilnveides programmu piedāvājums.⁸⁸

Tātad, ņemot vērā Valsts izglītības attīstības aģentūras izteiktās problēmas, var teikt, ka izglītības programmās īpaši būtu jāiesaista tādas personas, kuras neprot lasīt, rakstīt vai arī rēķināt, proti, šīm personām ir vajadzīga īpaša uzmanība un pieeja, jo bez tādu pamatlīetu mācēšanas ir neiespējami dzīvot pilnvērtīgu dzīvi. Runājot arī par ieslodzītās personas interesēm, tad, autore sprāt, tieši tas ir galvenais motivācijas stimuls, lai personas iesaistītos šādās programmās, jo, ja personai neinteresēs tas, kas viņai tiek piedāvāts, tad pavisam vienkārši viņa nespēs sevi motivēt un nesaskatīs jēgu, lai šajās programmās iesaistītos, tāpēc ir svarīgi, lai piedāvātās programmas būtu daudzpusīgas.

Kaut arī Latvijas Sodū izpildes kodekss neparedz, ka mācīšanās vai strādāšana ir obligāta prasība, tomēr nedrīkst aizmirst par to, ka tiesības neizslēdz pienākumus, proti, kā jebkuram citam cilvēkam, arī notiesātajam ir savi noteikti pienākumi. Ieslodzījuma vietas speciālajiem darbiniekiem un psihologiem ir jāveic sarežģīts darbs, kas izpaužas kā

---

⁸⁸ Eiropas Sociālā fonda projekts. Profesionālās izglītības programmu, pamatprasmju un kompetenču apguve izglītības un profesionālās karjeras turpināšanai. Pieejams: https://www.viaa.gov.lv/lat/es_fondu_projekti/prof_izgl_attistiba/12113_ieslodzito_izgl/ [aplūkots 16.04.2021]

izskaidrošanas un audzināšanas darbs, kā arī motivācijas veidošanas darbs, lai notiesātais saprastu to, ka, iznākot no cietuma, tam būs kaut kādā veidā jāmēģina atkal iekļauties sabiedrības dzīvē, tāpēc, lai šī iekļaušanās būtu pēc iespējas vieglāka, var teikt, ka izglītībai ir ļoti būtiska nozīme.⁸⁹

Dažādi pētījumi norāda uz to, cik mācīšanās cietumos ir svarīga, jo tādā veidā samazina recidīvu skaitu, piemēram, kā viens no šiem piemēriem ir Lielbritānija. Lielbritānijā par katru mārciņu, kas ir iztērēta izglītībai cietumā, tiek ietaupītas divas mārciņas no nodokļu maksātāju naudas, savukārt, otrs piemērs ir ASV, kur šī attiecība ir četri vai pieci dolāri pret vienu cietuma izglītībai iztērēto dolāru. Līdz ar to, var secināt, ka, nodrošinot cietumos izglītību kā ieslodzījuma vietas būtisku sastāvdaļu, ir iespējams ietekmēt ieslodzītās personas, lai tās atkārtoti neizdarītu noziedzīgus nodarījumus.⁹⁰

Rezumējot, var teikt, ka izglītībai ir liela nozīme cilvēka ikdienā, un arī izglītība ieslodzījuma vietā ir cieši saistīta ar to, kādas prasmes un iemaņas ieslodzītā persona būs ieguvusi, lai, atgriežoties brīvībā no ieslodzījuma vietas, tā varētu pilnvērtīgi uzsākt patstāvīgu dzīvi. Tāpēc ieslodzītajām personām būtu pēc iespējas vairāk jāiesaistās izglītības programmās, savukārt, ieslodzījuma vietās būtu jāpiedāvā pēc iespējas daudzpusīgāks šo programmu piedāvājums.

2.3. Uztura un sadzīves vajadzības

Šajā apakšnodaļā autore apskatīs tādas ieslodzītās personas tiesības kā tiesības uz uzturu, kā arī sadzīves vajadzības. Gan uztura nodrošinājums, gan arī sadzīves vajadzības ir ļoti svarīgas ieslodzītajām personām, jo tieši no šīm tiesībām un pamatvajadzībām ir atkarīgs tas, kā persona emocionāli un fiziski jutīsies ieslodzījuma vietā. Kā arī var teikt, ka šīs emocionālais un fiziskais stāvoklis ir svarīgs, lai persona vispār spētu piedalīties iepriekš apskatītajās nodarbinātības un izglītības programmās, tāpēc ir būtiski, lai šīs tiesības un pamatvajadzības tiktu pienācīgi nodrošinātas tādā apjomā, kāds tas ir garantēts ieslodzītajām personām.

Lai nodrošinātu personas fizisko un garīgo labklājību, ieslodzījuma vietās ir jābūt garantētam noteiktam minimālajam dzīves standartam. Saprotais ir tas, ka ieslodzījums jau pats par sevi šīm personām rada nepatīkamas sajūtas un emocijas, tāpēc sadzīves apstākļi

---

⁸⁹ Ineta Matisāne: Ieslodzītie var pretendēt uz tādu pašu izglītību kā izglītojamie brīvībā. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/219661-ieslodzitie-var-pretendet-uz-tadu-pasu-izglitibu-ka-izglitojamie-briviba-2010> [aplūkots 16.04.2021]

⁹⁰ Silvija Kārklīņa: Izglītība cietumos. Pieejams: <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/izglitiba-cietumos> [aplūkots 15.04.2021]

ieslodzījuma vietā ir ļoti svarīgi, un tiem vajadzētu būt tādiem, lai ieslodzītās personas netiktu pakļautas vēl lielākām ciešanām, kas varētu rasties, ja sadzīves apstākļi netiktu nodrošināti pienācīgi. Tas nozīmē, ka ieslodzījuma vietas personālam ir pienākums rūpēties par to, lai tiktu apmierinātas, piemēram, tādās ieslodzītās personas pamatvajadzības kā atbilstoša uztura nodrošinājums, apģērbs, higiēna, kā arī svaigs gaiss.⁹¹

Autoresprāt, tieši uzturs, apģērbs, higiēna un svaigs gaiss ir tās pamatvajadzības, kas ir vienas no svarīgākajām vajadzībām ieslodzījuma laikā. Gan uzturs, gan apģērbs, gan higiēna un svaigs gaiss ir neatņemama ikdienas dzīves sastāvdaļa, un visas šīs pamatvajadzības ir cieši saistītas ar personas veselību un emocionālo stāvokli. Tāpēc, kā jau iepriekš tika minēts, tad ieslodzījuma vietas personālam ir pienākums nodrošināt šīs ieslodzīto personu pamatvajadzības, lai ieslodzītie netiktu pakļauti pazemojumam vai ciešanām, ja šīs pamatvajadzības netiktu nodrošinātas.

Tātad, kā viena no svarīgākajām ieslodzītās personas pamatvajadzībām ir uzturs. Lai organisms varētu funkcionēt un persona varētu veikt dažādas ikdienas aktivitātes, kā arī, lai personai vispār būtu spēks šo ikdienas aktivitāšu veikšanai, ir nepieciešama enerģija, un šo enerģiju cilvēks uzņem ar pārtikas produktiem ikdienas uzturā. Nepieciešamais enerģijas daudzums dienā, ko katrai personai būtu ieteicams uzņemt, ir atkarīgs no tādiem faktoriem kā cilvēka vecums, ķermeņa masa, dzimums, augums, kā arī no fiziskās aktivitātes, tāpēc katram cilvēkam nepieciešamais enerģijas daudzums var atšķirties.⁹²

Autoresprāt, ieslodzījuma vietā ir neiespējami, ka katrai personai tiks sastādīts atsevišķs uztura plāns, kas būs atkarīgs gan no cilvēka vecuma, gan ķermeņa masas un auguma, kā arī citiem faktoriem, taču tas nozīmē tikai to, ka ieslodzījuma vietā esošajam uztura plānam, kas ir paredzēts visām personām, ir jābūt sabalansētam un veselīgam, lai nodrošinātu veselīgu organisma funkcionēšanu visām personām.

Kā tas iepriekš jau tika minēts, tad enerģiju cilvēks uzņem ar dažādiem pārtikas produktiem, precīzāk – ar pārtikas produktos esošajām uzturvielām, proti, ar ogļhidrātiem, taukiem un olbaltumvielām. Ikdienas uzturā ir svarīgi uzņemt arī vitamīnus un minerālvielas, lai nodrošinātu organismā bioķīmiskās reakcijas, jo tieši vitamīni un minerālvielas ir nozīmīgi organisma fermentu reakciju, nervu impulsu vadīšanā un arī citos procesos.⁹³

Kā norādīts Latvijas Sodudzīvokļa kodeksa 77.panta trešajā daļā, tad notiesātajiem ir jāsaņem tāds uzturs, kas nodrošina visu dzīvības funkciju normālu norisi. Tas nozīmē, ka

---

⁹¹ [b.a.]: Apstākļi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli> [aplūkots 15.04.2021]

⁹² [b.a.]: Ieteicamās enerģijas un uzturvielu devas Latvijas iedzīvotājiem. Pieejams: <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/2839/download> [aplūkots 15.04.2021]

⁹³ Ibid.

saņemtajam ikdienas ēdienam ir jābūt pilnvērtīgam, proti, tam ir jā satur visas organisma normālai funkcionēšanai nepieciešamās barības vielas. Jāuzsver, ka dienā ir jābūt trīs ēdienreizēm ar atbilstošiem intervāliem to starpā, un vienmēr ieslodzītajām personām ir jābūt pieejamam tīram dzeramajam ūdenim.⁹⁴ Būtiski ir arī tas, ka jebkuram cilvēkam diennaktī būtu jāuzņem, apmēram, 1,5-2 litri šķidrums, kas ir daudzums, kurš nepieciešams organismam, lai varētu nodrošināt dzīvības procesus,⁹⁵ tāpēc ieslodzītajām personām ir jābūt nodrošinātai arī dzeramā ūdens pieejai jebkurā laikā.

Arī Igaunijas Ieslodzījuma likuma 5.nodaļa satur regulējumu attiecībā uz ieslodzīto personu uzturu. Var teikt, ka šis regulējums nav plašs, jo likumā tiek norādīts, ka ieslodzītās personas tiek nodrošinātas ar pārtiku atbilstoši vispārējiem sabiedrības ēšanas paradumiem un uzturs ir jānodrošina regulāri, kā arī ir norādīts tas, ka ieslodzītajām personām ir atļauts ievērot viņu reliģiskos ēšanas paradumus, cik vien tas ir iespējams ieslodzījuma vietā. Jāuzsver, ka, salīdzinot ar Latvijas Sodu izpildes kodeksu, Igaunijas Ieslodzījuma likumā ir norādīts, ka cietuma ēdienkartes sagatavošanu, kā arī pārtikas nodrošināšanu uzrauga ārsts, taču Latvijas Sodu izpildes kodeksā šāds nosacījums nav iekļauts. Savukārt, Austrijas Cietumu likuma 2.apakšnodaļā ir norādīts, ka ieslodzītās personas ir jānodrošina ar vienkāršu uzturu, taču attiecībā uz ieslodzītajām personām, kuras strādā, šīs personas ir jānodrošina ar bagātīgāku uzturu. Autoresprāt, šāds nosacījums ir pamatots un saprotams, jo tieši ieslodzītās personas, kuras strādā, patērē daudz vairāk ar ēdienu uzņemto enerģiju, nekā tās personas, kuras ikdienā nestrādā, tāpēc ir pozitīvi vērtējams, ka strādājošām personām tiek nodrošināts atbilstošs uzturs. Austrijas Cietumu likuma 2.apakšnodaļā vēl ir iekļauts nosacījums, ka, ja persona kaut kādu individuālu iemeslu dēļ nesaņem tādu uzturu, kā pārējie ieslodzītie, un, ja ieslodzījuma vietā nav iespējams ņemt vērā šos individuālos iemeslus, tad ieslodzītajām personām ir atļauts, lai trešā persona viņiem piegādā atbilstošu pārtiku.

Gadījumā, ja uzturs netiek nodrošināts atbilstoši, tad ilgstoši nepietiekami uzņemta enerģija organisma pamatfunkciju un fizisko aktivitāšu veikšanai tiek kompensēta tieši no organisma rezervēm. Šādā gadījumā ilgtermiņā var rasties dažādi veselības traucējumi, tai skaitā cilvēks pakāpeniski var zaudēt ķermeņa masu. Būtiski ir arī tas, ka ar uzturu nevajadzētu uzņemt palielinātu enerģijas daudzumu, jo šādā gadījumā, uzņemot palielinātu

---

⁹⁴ [b.a.]: Uzturs. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/pamatvajadzibas/uzturs> [aplūkots 15.04.2021]

⁹⁵ [b.a.]: Veselīgs uzturs. Pieejams: <https://www.eveseliba.gov.lv/sakums/informativie-raksti/veselibas-veicinasa/uzturs> [aplūkots 15.04.2021]

enerģijas daudzumu, kas netiek pienācīgi iztērēts, tad tas cilvēkam var veicināt liekās ķermeņa masas un aptaukošanās attīstību.⁹⁶

Būtiski ir uzsvērt to, ka, ja ieslodzījuma vietā ir nodrošināts nepietiekams vai nekvalitatīvs uzturs, tad tas var liecināt par necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu. Kā arī nekādā gadījumā ieslodzīto personu nedrīkst sodīt, ierobežojot uzturu, jo arī tas attiecīgi varētu liecināt par necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu.⁹⁷

Kā pozitīvu piemēru par ieslodzīto tiesībām uz atbilstošu uztura nodrošinājumu, var minēt to, ka 2013.gadā, saņemot salīdzinoši daudz sūdzību par to, ka ieslodzījuma vietās netiek nodrošināta atbilstoša pārtika tiem ieslodzītajiem, kuri ir veģetārieši, Tieslietu ministrija izstrādāja grozījumus noteikumos par ieslodzīto personu uztura normām. Kā rezultātā, ņemot vērā izdarītos grozījumus, ieslodzītajiem, kuri uzturā nelieto gaļas un zivju produktus, paredzēja nodrošināt tādu uzturu, kas nesatur nedz gaļu, nedz arī zivis.⁹⁸ Autoresprāt, to varētu vērtēt ļoti pozitīvi, jo tas nozīmē, ka tiek ievērotas un nodrošinātas arī tādas ieslodzīto tiesības kā izvēlēties uzturā nelietot gaļas un zivju izstrādājumus. Tas ir būtiski, jo, ja persona, esot ārpus ieslodzījuma vietas, ir izvēlējusies uzturā nelietot gaļas un zivju izstrādājumus, tad tas būtu tikai pareizi, ja arī ieslodzījuma vieta šādu uzturu nodrošinātu.

Tātad, resumējot iepriekš analizēto, var teikt, ka uzturam ir ļoti liela loma cilvēka ikdienas dzīvē, tāpēc tam ir jābūt veselīgam un sabalansētam, tādām, lai enerģija tiktu uzņemta pietiekamā daudzumā. Jāmin tas, ka uzturs ir cieši saistīts ar veselību, tāpēc ieslodzītajām personām ir jābūt nodrošinātām ar kvalitatīvu uzturu un pietiekamā daudzumā, kā arī ir jābūt pieejamam dzeramajam ūdenim.

Tāpat kā ieslodzīto personu veselīga un kvalitatīva uztura nodrošināšana, arī sadzīves apstākļi un no tiem izrietošās vajadzības ir svarīgas. Dzīves apstākļiem ieslodzījuma vietā vajadzētu būt tādiem, kas vēl vairāk nepasliktinātu jau tā esošo diskomforta un emocionālo stāvokli, kas saistīts ar to vien, ka persona atrodas ieslodzījuma vietā. Svarīgi ir arī, lai dzīves apstākļi ieslodzījuma vietā būtu tādi, lai personas veselība nekādā veidā nepasliktinātos, proti, lai persona varētu uzturēt savu veselības stāvokli atbilstošā līmenī.⁹⁹

---

⁹⁶ [b.a.]: Ieteicamās enerģijas un uzturvielu devas Latvijas iedzīvotājiem. Pieejams: <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/2839/download> [aplūkots 15.04.2021]

⁹⁷ [b.a.]: Uzturs. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/pamatvajadzibas/uzturs> [aplūkots 16.04.2021]

⁹⁸ [b.a.]: Rūpējoties par veģetāriešiem, mainīs ieslodzīto uztura normas. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/rupejoties-par-vegetariesiem-mainis-ieslodzito-uztura-normas.d?id=43325049> [aplūkots 16.04.2021]

⁹⁹ [b.a.]: Apstākļi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli> [aplūkots 16.04.2021]

Sadzīves apstākļi ieslodzījuma vietā ir saistīti, piemēram, ar tādiem apstākļiem kā dzīvojamās telpas platība, apgērbs, higiēna, gaisma, kā arī svaigs gaiss. Šādu sadzīves apstākļu nepienācīga nodrošināšana var novest pie fiziskās un garīgās veselības pasliktināšanās, kā rezultātā arī šādu apstākļu nenodrošināšana var tik uzskatīta par necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu.¹⁰⁰

Latvijas Sodū izpildes kodeksa 77.panta pirmā daļa norāda uz to, ka notiesātajiem brīvības atņemšanas iestādēs ir nodrošināmi tādi apstākļi, kuri atbilst epidemioloģiskās drošības, kā arī higiēnas noteikumiem, kā arī tiek regulēts, kāda ir dzīvojamās platības norma, proti, vienam notiesātajam tā nevar būt mazāka par četriem kvadrātmetriem, savukārt, vienieslodzījuma kamerās tā nevar būt mazāka par deviņiem kvadrātmetriem.

Nemot vērā to, ka Latvijas Sodū izpildes kodeksā tiek regulēts dzīvojamās platības lielums, tad var teikt, ka tas ir atbilstošs nosacījumiem, ka dzīvojamai platībai ir jābūt tik lielai, lai katram tās iemītniekam būtu pietiekami daudz vietas, cik vien tas ir iespējams ieslodzījuma vietā. Tāpēc ieslodzījuma vietas administrācijai ir jā rūpējas par to, lai kameras netiktu pārpildītas, un, lai attiecīgais Latvijas Sodū izpildes kodeksa regulējums tiktu ievērots, jo pārmērīga šaurība var radīt ieslodzītajām personām papildu stresu, kā arī ierobežot personas iespējas kustēties.¹⁰¹

Ne tikai papildus stress un ierobežota personas spēja kustēties, bet arī, kad cietums ir pārāk pilns, nekā vajadzētu, tad tas nozīmē, ka ieslodzītie dzīvo saspīestos un antisanitāros apstākļos, un atrašanās šādā ieslodzījuma vietā nozīmēs to, ka persona nevarēs pavadīt laiku vienatnē, kā arī mazāk kļūs aktivitātes ārpus kameras, ko varētu izskaidrot ar personāla un nepieciešamā aprīkojuma trūkumu. Ja ieslodzījuma vietā personas ir saspīestos apstākļos, kā arī ir antisanitāri apstākļi, tas nozīmēs to, ka ieslodzītajām personām ilgtermiņā varētu rasties dažādas veselības problēmas, kā rezultātā medicīniskie dienesti būs pārslogoti, pieaugs spriedze un vardarbība ieslodzīto starpā.¹⁰² Tāpēc ir svarīgi, ka personas netiek turētas saspīestos apstākļos, jo, kā tas iepriekš tika minēts, tad, pamatojoties uz šādiem apstākļiem, personai var rasties dažādas problēmas, kurām vēlāk būs jārod atbilstošs risinājums.

Runājot par sadzīves vajadzībām, tad Latvijas Sodū izpildes kodeksa 77.panta otrā daļa norāda uz to, ka katram notiesātajam ir individuāla guļamvieta, kas ir jāierāda, kā arī ir izsniedzami gultas piederumi, un notiesātajiem ir jābūt apgādātiem ar sezonai atbilstošu veļu. Nemot vērā to, ka Latvijas Sodū izpildes kodekss papildus nosacījumus nedod, tad Ministru

---

¹⁰⁰ [b.a.]: Apstākļi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli> [aplūkots 16.04.2021]

¹⁰¹ [b.a.]: Kameras platība. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli/kameras-platiba> [aplūkots 16.04.2021]

¹⁰² Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai: CPT standarti. Strasbūra, 2010.gads. [aplūkots 16.04.2021]

Kabineta noteikumi Nr. 1022 par ieslodzīto personu uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām nosaka, kādi tieši ir gultas piederumi vienam ieslodzītajam. Attiecīgi katram ieslodzītajam ir jābūt nodrošinātam ar matraci, spilvenu, segu, palagu, spilvendrānu, kā arī dvieli.¹⁰³ Būtiski, ka šiem gultas piederumiem ir jābūt piemērotiem klimatiskajiem apstākļiem, kas jau ir norādīts iepriekš, taču tiem izsniegšanas brīdī ir jābūt arī tīriem un labā stāvoklī, lai būtu nodrošināta atbilstoša tīrība un higiēna.¹⁰⁴

Tāpat ar tīrību un higiēnu ir cieši saistīts arī ieslodzītās personas apģērba nodrošinājums, proti, ieslodzījuma vietas administrācijai ir jānodrošina tāds apģērbs, lai ieslodzītā persona būtu pienācīgi un atbilstoši ģērbta. Apģērbam būtībā ir jāpilda divas pamatfunkcijas, proti, tam ir jābūt pietiekami siltam ziemas laikā, savukārt, vasaras laikā tam ir jābūt pietiekami vieglam, un tam ir jānodrošina sabiedrībā pieņemams izskats, kas nozīmē to, ka tam ir jābūt atbilstošam pēc ieslodzītās personas izmēra parametriem, kā arī tas nedrīkst būt netīrs vai pārmērīgi novalkāts.¹⁰⁵

Attiecībā uz ieslodzīto personu apģērbu, tad, piemēram, Igaunijas Ieslodzījuma likuma 5.nodaļā nav salīdzinoši plašs regulējums. Tas nosaka vien to, ka ieslodzītajiem ir jāizsniedz atbilstošs apģērbs, kas ieslodzītajiem ir jāvelk, kā arī pie apģērba ir jābūt piestiprinātam ieslodzītās personas vārdam. Savukārt, Austrijas Cietumu likums nosaka, ka ieslodzītās personas ir tiesīgas izmantot savu apakšveļu, kā arī savas virsdrēbes, ja vien ir iespējama regulāra attiecīgās veļas mazgāšana, taču likumā noteiktajos gadījumos – ieslodzītajiem ir jāvelk ieslodzījuma vietas nodrošinātais apģērbs. Attiecībā uz higiēnu Austrijas Cietumu likums nosaka, ka ieslodzītajiem katru dienu tiek dots pietiekami daudz siltā ūdens, lai viņi varētu nomazgāties, kā arī ir iespēja ne tikai mazgāties dušā, bet gan arī vannā. Tāpat, kā izriet no Igaunijas Ieslodzījuma likuma, tad ieslodzītajām personām ir tiesības vienu reizi nedēļā apmeklēt saunu, vannu vai dušu. Būtiski, ka gan Igaunijas Ieslodzījuma likumā, gan arī Austrijas Cietumu likumā tiek norādīts, ka, ja ieslodzītā persona nerūpējas par savu higiēnu, un neievēro izteiktos norādījumus, tad attiecīgā persona ir pakļauta obligātai prasībai mazgāties. Jāmin, ka Latvijas normatīvajos aktos nav norādījumi par vannas izmantošanu, lai ievērotu higiēnu, kā arī nav norādījumi par obligātu prasību mazgāties. Kā izriet no Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumu 19.punkta, tad ieslodzītajām personām ir iespējams mazgāties tikai dušā vai pirtī, un notiesātais to dara ne retāk kā reizi septiņās

---

¹⁰³ Noteikumi par ieslodzīto personu uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām: Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi nr. 1022. [16.04.2021]

¹⁰⁴ [b.a.]: Apģērbs un gultas piederumi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/pamatvajadzibas/apgerbs-un-gultas-piederumi> [aplūkots 16.04.2021]

¹⁰⁵ Ibid.

dienās.¹⁰⁶ Taču, iespējams, ka būtu nepieciešams arī Latvijas regulējumā iekļaut nosacījumu, kurš nosaka, ka ieslodzītajiem obligāti ir jāievēro higiēnas prasības, lai izvairītos no sekām, kādas var rasties, ja higiēnas prasības netiek ievērotas. Tāpēc, pēc autores domām, Ministru kabineta noteikumi Nr. 423 būtu papildināmi ar šādu nosacījumu par obligātu prasību mazgāties un ievērot higiēnas normas.

Kopumā runājot par ieslodzīto personu higiēnu, var teikt, ka ieslodzītajām personām ir tiesības dzīvot higiēnas normām atbilstošos apstākļos un pašiem arī ir pienākums šādas higiēnas normas ievērot ikdienā. Higiēna ir cieši saistīta ar personas veselību, jo, ja personai netiks nodrošināti higiēnas piederumi, piemēram, dušas ziepes vai dušas želeja, tad tas nozīmēs, ka persona nevarēs nomazgāties, kā rezultātā no šādas higiēnas pamatlīmeņu neievērošanas ar laiku radīsies infekcijas vai dažādas citas veselības problēmas. Tāpēc personai ir jābūt nodrošinātai iespējai rūpēties par savu personisko higiēnu, ir jābūt pieejamai tualetei un mazgāšanās iespējām.¹⁰⁷

Tualete ieslodzījuma vietā var atrasties gan kamerā, gan ārpus tās, taču, ja tualete atrodas kamerā, tad tai noteikti ir jābūt norobežotai no pārējās telpas. Tas nozīmē, ka tualetes izmantošanas laikā ir jābūt nodrošinātam sava veida privātumam, kā arī tualetei ir jāatrodas pietiekami tālu no guļvietām un ēdamgalda, lai neradītu diskomfortu citām personām. Būtiski ir arī tas, ka gan tualetes telpai, gan tās aprīkojumam ir jābūt pienācīgi uzturētam, kas nozīmē to, ka tualetes telpa ir regulāri jātīra, lai izvairītos no dažāda veida infekcijām, kuras var rasties, ja netiek ievēroti šādi nosacījumi.¹⁰⁸

Ieslodzītajiem ir tiesības bez maksas un bez jebkāda īpaša pieprasījuma saņemt arī visus tīrības un veselības uzturēšanai nepieciešamos tualetes piederumus.¹⁰⁹ Kā tas ir norādīts Ministru kabineta noteikumos Nr. 1022, tad ieslodzītajai personai ir jāsaņem zobu suka, un šāda zobu sukā izsniegšana ir paredzēta tikai vienreiz 12 mēnešos, zobu pasta, tualetes papīrs, saimniecības ziepes, tualetes ziepes, kā arī sievietēm ir jāsaņem higiēniskās paketes.

Analizējot iepriekš minēto regulējumu par zobu sukā izsniegšanu vienreiz 12 mēnešu laikā, var secināt, ka tas nav pietiekami, jo zobu suka ir jāmaina biežāk, lai varētu uzturēt savu mutes higiēnu pietiekoši labā stāvoklī. Līdz ar to, pēc autores domām, šāds zobu suku skaits uz 12 mēnešiem nav pietiekams, ņemot vērā to, ka arī mutes higiēna ir cieši saistīta ar kopējo personas veselību, un nepienācīgas rūpes par mutes higiēnu var izpausties, pirmkārt, jau sliktā

---

¹⁰⁶ Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi: Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumi nr. 423. [06.05.2021]

¹⁰⁷ [b.a.]: Higiēna. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodziju- vietas/apstakli/pamatvajadzibas/higiena> [aplūkots 16.04.2021]

¹⁰⁸ [b.a.]: Tualete. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodziju- vietas/apstakli/pamatvajadzibas/higiena/tualete> [aplūkots 16.04.2021]

¹⁰⁹ [b.a.]: Tualetes piederumi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodziju- vietas/apstakli/pamatvajadzibas/higiena/tualetes-piederumi> [aplūkots 16.04.2021]

zobu stāvoklī, un, otrkārt, dažādos veselības traucējumos, piemēram, personām varētu rasties dažādi mutes iekaisumi vai infekcijas.

Ieslodzītajām personām ieslodzījuma vietā ir tiesības būt nodrošinātām arī ar svaigu gaisu un gaismu, kā jau tas iepriekš tika minēts. Attiecīgi kamerā nedrīkst trūkt svaiga gaisa, kas nozīmē to, ka ieslodzītajai personai ir jābūt iespējai atvērt logu, un no tā izriet, ka logs nevar būt aprīkots ar metāla slēģiem, restēm vai plāksnēm, kas tādā veidā var kavēt gaisa plūsmu. Šāds nosacījums gan neattiecas uz gadījumiem, kad šādi drošības līdzekļi ir nepieciešami īpašu apstākļu dēļ, tāpēc, ja šāda iespēja atvērt logu nav iespējama, tad kamerā noteikti ir jābūt ventilācijas sistēmai.¹¹⁰ Kā pozitīvu piemēru var minēt atsevišķus cietumus Norvēģijā, kuros logi netiek aprīkoti ar metāla slēģiem, un ieslodzītās personas pašas var atvērt logus pēc nepieciešamības, kā arī var doties pastaigās, lai elpotu svaigu gaisu. Šādu nosacījumu var pamatot ar to, ka Norvēģijā cilvēka brīvības atņemšana kā tāda ir pietiekams sods, tāpēc sadzīves apstākļi un ieslodzīto personu pamatvajadzības ir nodrošinātas salīdzinoši daudz labākā līmenī, nekā tās ir nodrošinātas citās valstīs.¹¹¹ Savukārt, runājot par gaismu un apgaismojumu pašā kamerā, tad var teikt, ka visās kamerās ir jābūt tādiem logiem, no kuriem nāk dienasgaisma, tāpēc logi nedrīkstētu būt aizsegti ar neko tādu, kas liegtu iespēju dienasgaismai tikt kamerā. Kā arī apgaismojuma nodrošināšana attiecas uz iespējām ieslēgt gaismas avotu, piemēram, lampu, kad ir tumšs.¹¹²

Rezumējot, gan ieslodzīto personu uztura, gan arī sadzīves vajadzību nodrošinājums ir būtisks, lai ieslodzītā persona varētu rūpēties par savu veselību – gan fizisko, gan arī emocionālo veselību, jo, ja personai netiks nodrošināts atbilstošs uzturs vai noteiktas sadzīves vajadzības, tad attiecīgi šāda attieksme neapšaubāmi radīs ciešanas un veselības traucējumus.

---

¹¹⁰ [b.a.]: Svaigs gaiss. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli/svaigs-gaiss> [aplūkots 16.04.2021]

¹¹¹ Christina Sterbenz: Why Norway's prison system is so successful. Pieejams: <https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12> [aplūkots 11.05.2021]

¹¹² [b.a.]: Apgaismojums. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli/apgaismojums> [aplūkots 11.05.2021]

3. TIESU PRAKSE LIETĀS PAR IESLODZĪTO PERSONU TIESĪBU UN PAMATVAJADZĪBU PĀRKĀPUMIEM

3.1. Latvijas tiesu prakse

Gan Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments, gan Latvijas Republikas Satversmes tiesa ir izskatījusi vairākas lietas, kas saistītas ar darbā aplūkoto ieslodzīto personu tiesību un pamatvajadzību nenodrošināšanu vai to nodrošināšanu nepietiekamā daudzumā, tāpēc autore šajā apakšnodaļā apskatīs un analizēs noteiktas lietas, lai saprastu, kā darbā aplūkotās tiesības un pamatvajadzības ir pārkāptas.

2017.gada 28.decembrī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments izskatīja lietu Nr. A420449413. Lieta ir saistīta ar to, ka personai netiek nodrošināts pietiekams uzturs, ņemot vērā arī to apstākli, ka pieteicējs strādā fizisku darbu. Taču, kā vēlāk tika atzīts, tad pieteicējs Daugavgrīvas cietumā netika fiziski nodarbināts, bet gan bija iesaistīts mācību procesā Daugavpils celtnieku profesionālajā vidusskolā Sausās būves celtnieka specialitātes programmā, no kā izriet tas, ka pieteicēja iebildumi par pieaugušo fizisko slodzi, ir vērtējami kritiski. Konkrētajā gadījumā pieteicējs piedalījās tādās praktiskās mācībās kā, piemēram, griezt metāla konstrukcijas, veikt durvju un logu montāžu, kā arī citās praktiskās mācībās, kuras nevarētu uzskatīt par tādām nodarbēm, kas pārsniegtu mērenu fizisku aktivitāti. Attiecīgi pieteicējs vērsās tiesā, lūdzot atzīt par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pietiekamu uzturu, taču pieteikums tika noraidīts ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu, tāpat arī ar Administratīvās apgabaltiesas spriedumu pieteikums tika noraidīts.¹¹³

Šajā gadījumā pieteicējs iesniedza kasācijas sūdzību, kurā norādīja to, ka apgabaltiesa nav ņemusi vērā to, ka pieteicējs saņēma veģetāru uzturu un nav pierādījumi tam, ka šie aizvietotājprodukti atbilda noteiktajam uztura devām. Tiesa šajā lietā nolēma atcelt Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai. Tiesa spriedumā norādīja, ka valstij ir pienākums nodrošināt ieslodzītās personas ar tādu uzturu, kas būtu pietiekams, lai arī ilgstošā laika posmā nerastos veselības problēmas, taču ir jāvērtē arī tādi apstākļi kā personas vecums, veselība, fiziskais stāvoklis un citi faktori, kuri var ietekmēt katras personas individuālo nepieciešamību pēc noteikta uztura. Līdz ar to, ņemot vērā uztura regulējumu, tiesa atzina, ka visi šie noteikumi ir jātulko tā, ka tie nosaka tikai minimālos standartus uzturam. Tas nozīmē, ka, ja ieslodzītajai personai uztura pamatnorma tomēr nenodrošina pietiekamu uzturu, tad attiecīgi šādos gadījumos var rast arī individuālus

---

¹¹³ Augstākās tiesas 28.12.2017. spriedums lietā Nr. A420449413, 1., 2., 3.2., 3.6.p. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5341> [aplūkots 05.05.2021]

risinājumus šai personai. Tāpat tiesa arī norādīja, ka kaloriju patēriņš var atšķirties dažādu apstākļu ietekmē, piemēram, slodzes, cilvēka trenētības un vispārējā veselības stāvokļa ietekmē, tāpēc visi šie faktori ir jāvērtē kopsakarā ar attiecīgās personas fiziskajām aktivitātēm. Tomēr šajā gadījumā tiesa atzina, ka sausās būves celtnieka specialitātes apguve varēja prasīt tikai mērenu fizisko aktivitāti, līdz ar to, ņemot vērā informāciju, kas ir sniegta no dažādām iestādēm, var teikt, ka nav pamata uzskatīt, ka noteiktais uzturs būtu uzskatāms par neatbilstošu pieteicējam, kuram ir mērenas fiziskas aktivitātes.¹¹⁴ Iepriekš tika minēts tas, kādās praktiskās mācībās pieteicējs strīdus periodā piedalījās, un, ņemot vērā šo uzskaitījumu, autore pievienojas tiesas paustajam, jo nevienu no uzskaitītajām aktivitātēm nevarētu vērtēt kā tādu, kurā būtu nepieciešama augsta fiziskā slodze.

Neskatoties uz tiesas izdarītajiem secinājumiem, tiesa tomēr atzīst, ka ir jāpārbauda vai attiecīgajā gadījumā nav norādes uz kādiem īpašiem apstākļiem, kas liecinātu par to, ka attiecīgā uztura norma nenodrošina pieteicējam pietiekamu uzturu. Šajā sakarā ir būtiski saprast, ka uztura nepietiekamība var neizpausties nekavējoties, proti, bieži nepietiekama uztura sekas izpaužas tikai ilgtermiņā, līdz ar to ir jāņem vērā personas veselības stāvokļa raksturojums arī pēc strīdus perioda. Attiecīgajā gadījumā pieteicējam tika konstatēti veselības traucējumi, kas ir par pamatu konkrētās uztura normas piemērošanai, taču apgabaltiesas pamatojumā neparādās vērtējums tam, vai tieši nepietiekamais uzturs nevarēja izraisīt šos veselības traucējumus. Autore pievienojas tiesas secinājumiem, ka attiecīgajā gadījumā būtu jāvērtē konkrētās personas uztura ēdienkarte, jo pieteicēja uzturā tika aizstāti atsevišķi produkti, ņemot vērā to, ka pieteicējs uzturā nelietoja gaļu. Tāpēc ir svarīgi pārlicināties par to, ka aizstātie produkti satur vērtīgas uzturvielas, kuras tiek uzņemtas, ja persona tomēr uzturā lieto gaļu.¹¹⁵ Autore pievienojas tiesas paustajam, jo, ja persona uzturā nelieto gaļu, tad ikdienas ēdienkartei ir jābūt sabalansētai un atbilstošai, lai persona varētu uzņemt visas organismam svarīgās vielas un vitamīnus, tāpēc ir nepieciešams, ka ēdienkarte tiek pārskatīta ik pa laikam, lai saprastu, ka šāda noteiktā ēdienkarte ir atbilstoša konkrētai personai un nerada nekādus veselības traucējumus.

Vēl viena Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lieta, ko autore analizē, ir 2018.gada 7.jūnija lieta Nr. A420281114, kas ir saistīta ar ieslodzītās personas nodrošināšanu ar higiēnas līdzekļiem. Kā jau tas tika noskaidrots iepriekšējā nodaļā, tad ieslodzītās personas nevar nenodrošināt ar higiēnas līdzekļiem, jo

---

¹¹⁴ Augstākās tiesas 28.12.2017. spriedums lietā Nr. A420449413, 4., 10.p. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5341> [aplūkots 05.05.2021]

¹¹⁵ Ibid, 7., 8.p.

pienācīga higiēnas uzturēšana ir cieši saistīta arī ar personas veselības stāvokļa pienācīgu uzturēšanu tam atbilstošā līmenī.

Šajā lietā pieteicējs norādīja, ka Jelgavas cietumā viņš nav ticis nodrošināts ar tādiem personīgās higiēnas līdzekļiem kā tualetes papīrs, skūšanās līdzeklis, šampūns, kā arī ar telpas un sanitārā mezgla uzkopšanas līdzekļiem – trauku sūkli, lupatu un tualetes birsti. Pieteicējs vērsās tiesā, taču ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu pieteikums tika noraidīts, tāpat pieteikums tika noraidīts arī ar Administratīvās apgabaltiesas spriedumu. Šajā lietā pieteicējs regulāri ir saņēmis personīgās higiēnas līdzekļus, neskaitot vienu mēnesi, kurā pieteicējs nav saņēmis tualetes papīru pietiekamā daudzumā, taču nākošajā mēnesī saņēmis papildu tualetes papīru, un šāda kavēšanās vai nepietiekama daudzuma higiēnas piederumu izsniegšana nav ietekmējusi pieteicēja higiēnas nodrošināšanu, kā arī nav radītas nekādas veselības problēmas. Pieteicējs ir lūdzis arī nodrošināt viņam skūšanās līdzekli un matu mazgāšanas līdzekli, taču tiesa norāda, ka šādu higiēnas līdzekļu nodrošināšana nav noteikta normatīvajos aktos. Runājot par telpu uzkopšanas līdzekļiem, pieteicējs ir apliecinājis, ka strīds ir tieši par to, ka telpu uzkopšanas līdzekļi nav izsniegti pietiekamā daudzumā, bet tiesa ir atzinusi, ka tas vai šie līdzekļi ir pietiekami vai nepietiekami, ir vērtējams kā pieteicēja subjektīvais vērtējums. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apstākļus, pieteikums ir noraidīts gan ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu, gan ar Administratīvās apgabaltiesas spriedumu.¹¹⁶

Šajā lietā pieteicējs ir iesniedzis kasācijas sūdzību, un tiesa ir nolēmusi atcelt Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai. Runājot par skūšanās līdzekļa un matu mazgāšanas līdzekļa neizsniegšanu, tiesa norāda, ka minimālais daudzums higiēnas līdzekļu izsniegšanai ir norādīts normatīvajos aktos, un, lai gan šādu līdzekļu izsniegšana nav paredzēta, tad tas neizslēdz to, ka tādā gadījumā tomēr var tikt pārkāptas personas tiesības. Tiesa ir uzsvērusi arī, ka atsevišķos gadījumos šīs normas, kas regulē higiēnas līdzekļu izsniegšanu, var piemērot personas individuālajām vajadzībām, ja tam ir objektīvi iemesli. Attiecībā uz tualetes papīru, tiesa ir norādījusi, ka neapšaubāmi tas ir būtisks elements, lai persona varētu nodrošināt pienācīgu higiēnu, un šāda elementa nepieejamība kaut vai uz neilgu laiku varētu radīt zināmas neērtības. Savukārt, attiecībā uz tīrīšanas līdzekļiem un inventāru, par cik normatīvajos aktos nav regulēts, cik bieži un ar kādiem līdzekļiem ir veicama uzkopšana, tad tiesa norāda, ka, lai to saprastu, ir jābalstās uz dzīvē gūtajiem novērojumiem, jo neskatoties uz to, ka tas nav regulēts, ieslodzītās personas ir

---

¹¹⁶ Augstākās tiesas 07.06.2018. spriedums lietā Nr. A420281114, 1.,2., 3.1., 3.2., 3.3.p. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5516> [aplūkots 05.05.2021]

pienākums nodrošināt ar nepieciešamajiem līdzekļiem un inventāru.¹¹⁷ Autore pievienojas tiesas paustajam, jo, lai uzturētu kameru tīru un kārtīgu, ieslodzītajām personām ir nepieciešami gan tīrīšanas līdzekļi, gan piemērots inventārs, un ieslodzījuma vietas personālam ir pienākums tos nodrošināt pietiekamā daudzumā. Taču, ņemot vērā, ka šis jautājums nav regulēts normatīvajos aktos, tad atšķirīgas ieslodzījuma vietas varētu saskarties ar problēmām, ka vienā ieslodzījuma vietā šādi tīrīšanas līdzekļi tiek izsniegti vairāk, nekā, piemēram, citā ieslodzījuma vietā. Tāpēc, pēc autores domām, šāds regulējums attiecībā uz tīrīšanas līdzekļu un inventāra daudzums būtu iekļaujams Ministru kabineta noteikumos Nr. 1022.

Attiecībā uz ieslodzīto tiesībām uz darbu un izglītību, autore sīkāk neanalizē, taču apskata Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmumu SKA – 576/2007. Šajā gadījumā persona A.B. iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā par to, ka ieslodzījuma vietā netika nodrošināta bezmaksas vidējās izglītības apguve, kā arī netika nodrošināts atalgots darbs, attiecīgi pieteikuma iesniedzējs vēlas, lai viņš tiktu pārcelts uz citu cietumu, kur šāda iespēja pastāv. Administratīvās rajona tiesas tiesnese atteicās pieņemt A.B. pieteikumu, jo lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā. Kā norādīts lēmumā, tad ieslodzījuma vietas administrācijas rīcība, nenodrošinot ieslodzīto personu ar darbu, nav uzskatāma par faktisko rīcību, ņemot vērā to, ka ieslodzītās personas tiesības uz darbu ir leģitīmi ierobežotas. Būtiski ir tas, ka, neskatoties uz to, ka valstij ir pienākums nodrošināt personu gan ar pamatizglītību, gan arī ar bezmaksas vidējās izglītības iegūšanu, tomēr vidējās izglītības nodrošināšana nav obligāta, līdz ar to, nenodrošinot personu ar vidējās izglītības iegūvi, nav pieļauts būtisks cilvēktiesību ierobežojums.¹¹⁸ Kā tas tika noskaidrots iepriekš, tad nodarbinātībai un izglītības iegūšanai ieslodzījuma vietā ir liela nozīme, lai persona varētu pilnveidoties. Tāpēc, pēc autores domām, šāda iespēja būtu jānodrošina visām personām, savukārt, ja šāda iespēja netiek nodrošināta, tad tam būtu jābūt ar pietiekami attaisnojošu iemeslu, jo no attiecīgās lietas ir skaidrs tas, ka persona A.B. vēlas gan iegūt izglītību, gan būt nodarbināta.

Arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) ir izskatījusi vairākas lietas, kurās ieslodzītās personas sūdzas par dažādu tiesību un pamatvajadzību nodrošināšanas neatbilstību Satversmē garantētajām tiesībām. Tāpēc autore apskatīs atsevišķas lietas, kuras ir saistītas ar darbā aplūkotajām ieslodzīto personu tiesībām un pamatvajadzībām.

---

¹¹⁷ Augstākās tiesas 07.06.2018. spriedums lietā Nr. A420281114, 7.p. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5516> [aplūkots 05.05.2021]

¹¹⁸ Augstākās tiesas 07.11.2007. spriedums lietā Nr. SKA-576. Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/4890> [aplūkots 05.05.2021]

Kā viens no spriedumiem ir 2008.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr. 2008-02-01, kurā pieteikuma iesniedzējs apstrīd Latvijas Sodu izpildes kodeksa 52.panta pirmās daļas pirmā un trešā teikuma un sestās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107.pantam (turpmāk – Satversme). Pieteikuma iesniedzējs apstrīd to, ka ieslodzītajām personām ir noteikta astoņu stundu darbadiena sešu darbadienu nedēļā, līdz ar to, ir tikai viena atpūtas diena nedēļā, kā arī to, ka notiesāto atvaļinājums netiek apmaksāts.¹¹⁹

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka, ja tiek noteikts tāds darba grafiks, tad viņam tiek liegtas Satversmes 107.pantā garantētās tiesības uz vismaz divām brīvām dienām katru nedēļu, kā rezultātā tiek liegtas arī iespējas atpūsties, mācīties vai piedalīties dažādās sporta aktivitātēs. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka ieslodzītās personas ir nostādītas salīdzinoši sliktākā situācijā, nekā citas personas, kuras ir nodarbinātas ārpus ieslodzījuma vietas, jo, Darba likums paredz 40 stundu darba nedēļu, taču pieteikuma iesniedzējs strādā 48 stundas nedēļā. Savukārt, norma, kas regulē atvaļinājumu, nemaz neparedz iespēju uz ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu, kas ir paredzēts Satversmes 107.pantā.¹²⁰

Šajā lietā savu viedokli sniedza arī Latvijas Republikas tiesībsargs, kurš norāda, ka uz ieslodzītajiem attiecas Latvijas Sodu izpildes kodeksa normas, kuras regulē ieslodzīto iesaistīšanu darbā, bet Darba likuma normas neattiecas uz ieslodzītajiem, jo tiem ir speciāls statuss, kas saistīts ar brīvības atņemšanas soda izpildi. Līdz ar to ieslodzīto personu darba attiecības un darba samaksas principus nevar salīdzināt vienādi ar darba attiecībām, kas ir personām ārpus ieslodzījuma vietas. Runājot par ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu, tad, ņemot vērā to, ka ieslodzītās personas atvaļinājuma laikā saņem gan uzturu, gan citas nepieciešamās sadzīves vajadzības, tad uz šīm personām nav tieši attiecināmas ar atvaļinājuma apmaksu saistītās garantijas. Satversmes tiesa piekrīt Latvijas Republikas tiesībsarga izteiktajam viedoklim, un tādējādi secina, ka ieslodzītās personas iesaista darba tiesiskajās attiecībās ar citu noteiktu kārtību, kas salīdzinoši atšķiras no vispārējā darba tiesiskā regulējuma, jo ieslodzītajām personām piemīt īpašs tiesiskais statuss. Taču tas nenozīmē, ka uz ieslodzītajiem neattiecas Satversmes 107.pants, proti, īpaši gadījumos, kad ieslodzītās personas tiek nodarbinātas pie komersanta, tad tās ir uzskatāmas un pielīdzināmas tām personām, kuras tiek nodarbinātas atbilstoši Darba likumam.¹²¹

Kopumā Satversmes tiesa secina, ka attiecīgais regulējums ieslodzītajām personām par 48 stundu darba nedēļas ilgumu pastāv jau kopš Latvijas Sodu izpildes kodeksa spēkā stāšanās dienas, kas nozīmē to, ka vairāku gadu garumā šī norma nav pārskatīta, lai gan

---

¹¹⁹ Satversmes tiesas 21.10.2008. spriedums lietā Nr.2008-02-01, 1.p. Latvijas Vēstnesis, 2008, nr.161.

¹²⁰ Ibid., 2.p.

¹²¹ Ibid., 4., 9.3.p.

nodarbinātības ilgums ir mainījies personām, kas atrodas ārpus ieslodzījuma vietas. Ņemot vērā to, ka Satversmes tiesa negūst apstiprinājumu tam, ka ieslodzīto tiesības uz normālu darba laiku, kā arī tiesības uz vismaz vienu brīvdienu būtu kaut kādā veidā jāierobežo, lai sasniegtu leģitīmu mērķi, tiek atzīts, ka Latvijas Soduzpildes kodeksa 52.panta pirmās daļas pirmais un trešais teikums neatbilst Satversmes 107.pantam. Tāpat arī attiecībā uz apmaksātu atvaļinājumu, Satversmes tiesa atzīst, ka apstākļiem ieslodzījuma vietā ir jābūt pēc iespējas līdzīgākiem tiem apstākļiem, kādi tie ir, kad persona atrodas brīvībā, kā arī Satversmes tiesa atzīst, ka apmaksātam atvaļinājumam ir liela nozīme arī ieslodzījuma vietas apstākļos, līdz ar to, par cik apstrīdētā norma apmaksātu atvaļinājumu vispār neparedz, tad tā arī neatbilst Satversmes 107.pantam.¹²²

Autore pievienojas Satversmes tiesas paustajam šajā lietā, jo ieslodzītās personas ir vienlīdzīgas, salīdzinot ar personām, kas atrodas ārpus brīvības atņemšanas vietas, proti, ieslodzītajām personām ir noteikti dažādi ierobežojumi un aizliegumi, taču tiem visiem ir jābūt pamatotiem un attaisnojošiem. Apskatot spēkā esošo Latvijas soduzpildes kodeksa regulējumu attiecībā uz ieslodzīto personu darba laiku, tad no 56.⁷ panta pirmās daļas ir redzams, ka notiesātajiem ir noteikta 40 stundu darba nedēļa piecu dienu darba nedēļā, taču izņēmuma gadījumos darba rakstura dēļ var noteikt sešu dienu darba nedēļu, bet darba stundu skaits nedrīkst pārsniegt noteiktās 40 stundas. Kā arī attiecībā uz apmaksātu atvaļinājumu, tad Latvijas Soduzpildes kodeksa 56.⁸ panta pirmā daļa nosaka, ka notiesātajiem piešķir sešas darba dienas ilgu ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu.

Vēl viens spriedums, ko autore analizē, ir Satversmes tiesas 2010.gada 9.marta spriedums lietā Nr. 2009-69-03. Spriedums ir par Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr. 1022 „Noteikumi par ieslodzīto personu uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām” 1.pielikuma, kurā ir noteiktas ieslodzīto uztura normas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 111.pantam.¹²³

Noteikumu 1.pielikumā noteiktās ieslodzīto uztura normas paredzēja atšķirīgas dienas uztura normas darbā iesaistītiem, darbā neiesaistītiem ieslodzītajiem, nepilngadīgajiem un arī slimiem ieslodzītajiem, līdz ar to pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka Noteikumu 1.pielikums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 111.pantam. Ņemot vērā, ka ikvienam cilvēkam nepieciešamais enerģijas, kā arī uzturvielu daudzums ir noteikts Labklājības ministrijas apstiprinātajā dokumentā, pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka līdz 2009.gada 30.jūnija grozījumu izdarīšanai Noteikumu 1.pielikumā noteiktās uztura normas atbilda Labklājības

---

¹²² Satversmes tiesas 21.10.2008. spriedums lietā Nr.2008-02-01, 11.1., 11.3., 12.p. Latvijas Vēstnesis, 2008, nr.161.

¹²³ Satversmes tiesas 09.03.2010. spriedums lietā Nr.2009-69-03, 1.p. Latvijas Vēstnesis, 2010, nr.40.

ministrijas apstiprinātajam dokumentam. Savukārt, kad tika izdarīti grozījumi un uztura norma tika samazināta, tad attiecīgi tā vairs neatbilda šim dokumentam.¹²⁴

Lietā savu viedokli sniedza arī Veselības ministrija, kas atzina, ka kopumā dienas uztura norma ir atbilstoša un pietiekama, un arī ieslodzītie, kuri ir nodarbināti, saņem pietiekamu enerģijas daudzumu, taču par nepietiekamu tiek atzīta uzņemtā kalcija, A vitamīna un C vitamīna daudzums. A un C vitamīna nepietiekams daudzums ir izskaidrojams ar to, ka ieslodzīto personu ēdienkartē nav iekļauti zaļumi, kas ir galvenais C vitamīna avots, savukārt, A vitamīns ir sviestā, sierā, olās un citos produktos. Saistībā ar kalciju, tad ir redzams, ka jau iepriekš ar citu Satversmes tiesas spriedumu ir tikusi noteikta konkrēta sausā piena deva, taču pēc grozījumiem tā atkal ir samazināta un paredz vairs tikai 20 gramus sausā piena dienā.¹²⁵

Ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka dienas uztura norma nav pietiekama atbilstoši viņu augumam un svaram, tad Satversmes tiesa pamatoti ir norādījusi, ka katram ieslodzītajam nav iespējams aprēķināt viņa ikdienas enerģijas patēriņu, līdz ar to ir pamatoti, ka uztura nodrošināšana tiek balstīta uz vidējo devu aprēķiniem, lai noteiktu nepieciešamās uzturvielas, vitamīnus un minerālvielas, kā arī, lai noteiktu attiecīgo enerģijas patēriņu, savukārt, īpašos gadījumos tiek paredzēti arī citi risinājumi. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka nepamatoti ir arī tas, ka gan darbā iesaistītiem, gan darbā neiesaistītiem ieslodzītajiem ir vienāda uztura norma. Attiecībā uz to, Satversmes tiesa secina, ka Labklājības ministrijas dokumentā iekļautās uztura devas ir attiecināmas uz visiem cilvēkiem, proti, gan darbā iesaistītiem, gan darbā neiesaistītiem, un tas pats attiecas uz ieslodzītajām personām, līdz ar to Satversmes 111.pants neliek paredzēt darbā iesaistītām personām lielākas devas, un tādejādi Satversmes 111.pantā noteiktās tiesības uz veselību netiek aizskartas.¹²⁶

Tātad, kā Satversmes tiesa ir secinājusi, tad dienas uztura pamatnorma ir pietiekama, un nevar radīt veselības problēmas uzreiz, taču, ņemot vērā to, attiecīgas minerālvielas un vitamīni netiek nodrošināti atbilstoši, tad Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tieši ilgstošā laika posmā šāda uztura dēļ var rasties dažādi veselības traucējumi. Līdz ar to, lai nodrošinātu ieslodzīto dienas uztura pamatnormas pietiekamību veselības pienācīgai uzturēšanai arī ilgtermiņā, tad valstij ir nepieciešams novērst šīs pamatnormas neatbilstību Labklājības ministrijas dokumentam, un tai skaitā arī Satversmes 111.pantam.¹²⁷

Autore pievienojas Satversmes tiesas paustajam, jo ir skaidrs, ka, ja ilgtermiņā netiek nodrošināti tādi svarīgi vitamīni kā A vitamīns, C vitamīns un kalcijns, tad personai var rasties dažādas veselības problēmas, kas var ietekmēt arī visu pārējo resocializācijas procesu, proti,

¹²⁴ Satversmes tiesas 09.03.2010. spriedums lietā Nr.2009-69-03, 2.p. Latvijas Vēstnesis, 2010, nr.40.

¹²⁵ Ibid., 4., 12.p.

¹²⁶ Ibid., 13., 15.p.

¹²⁷ Ibid.

ja personai būs slikts veselības stāvoklis, tad tā nevarēs piedalīties izglītības programmās, nodarbinātībā, kā arī citās aktivitātēs, tāpēc ir svarīgi, ka ikdienas uzturs ir sabalansēts. Apskatot spēkā esošo Ministru kabineta noteikumu Nr. 1022 regulējumu, tad ir redzams, ka attiecībā uz sausā piena devu šobrīd tā ir paredzēta lielāka, salīdzinot ar to, kāda tā bija sākotnēji šajā lietā, kā arī uztura normā ir iekļauti vairāk zaļumi, kuri satur arī lielākas devas, kas ir pamatojams ar to, ka iepriekš tika konstatēts nepietiekams daudzums uzņemtā C vitamīna.

3.2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra lietās pret Latviju

“Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir Eiropas Padomes iestāde, tā ir starptautiska tiesa, kas skata personu, nevalstisko organizāciju vai valstu iesniegumus, ja valsts, tajā skaitā Latvija, ir pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas pilsoniskās un politiskās tiesības.”¹²⁸ Šajā apakšnodaļā autore apskatīs atsevišķas lietas, kuru ietvaros ieslodzītās personas ir vērsušās Eiropas Cilvēktiesību tiesā ar sūdzībām pret Latviju.

Viens no spriedumiem pret Latviju ir 2012.gada 28.februāra spriedums lietā “Melnītis pret Latviju”. Iesniedzējs tika ievietots Valmieras cietumā, un sūdzējās par vairākiem pārkāpumiem, proti, par sliktu apgaismojumu, ventilāciju, par to, ka tualetes nebija nodalītas no dzīvojamās daļas un izplatīja nepatīkamu smaku, par kameras pārapdzīvotību, kā arī par personiskās higiēnas līdzekļiem – iesniedzējs apgalvoja, ka viņam netika nodrošinātas tualetes ziepes, zobu suka, zobu pasta un tualetes papīrs.¹²⁹

Tiesa šajā ziņā norāda: “Pieteikuma iesniedzēja skaidrojums par apcietinājuma apstākļiem ir ne vien skaidrs un saskaņots, bet arī atbilst secinājumiem, kurus bija izteikusi valsts cilvēktiesību uzraudzības iestāde, kas konkrētajā laikposmā apmeklēja Valmieras cietumu, un secinājumiem par citiem cietumiem Latvijā, kas pierāda faktu, ka Latvijas cietumu sistēmā ir visai izplatīta prakse nenodalīt tualetes no pārējās kameras daļas.”¹³⁰

Autore uzskata, ka šāda tualetes nenodalīšana no pārējās kameras daļas var radīt dažādas infekcijas, no kurām neapšaubāmi var rasties arī dažādas veselības problēmas. Kā izriet no iesniedzēja sūdzības, tad tualetes izplatīja nepatīkamu smaku, par cik tās nebija nodalītas no dzīvojamās daļas, tas nozīmē, ka ieslodzītajiem nebija nodrošinātas arī tiesības uz svaigu gaisu. Tualetēm būtu jābūt nodalītām no dzīvojamās daļas, jo, pirmkārt, nevienam nebūtu jāredz persona, kad tā atrodas tualetē, proti, ir jābūt nodrošinātam sava veida

---

¹²⁸ Evija Mileiko: Katram pieejama tiesību aizsardzība Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/256331-katram-pieejama-tiesibu-aizsardziba-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-2013> [aplūkots 20.04.2021]

¹²⁹ ECT 28.02.2012. spriedums lietā Melnītis pret Latviju (pieteikums Nr. 20779/05), 9., 11.p.

¹³⁰ Ibid., 74.p.

privātam, otrkārt, tualetei būtu jāatrodas arī salīdzinoši tālu no guļvietām, jo tas nebūtu ētiski, ja persona guļ vai atpūšas, taču blakus tai pat laikā cita persona atrodas tualetē un izmanto to savām vajadzībām.

Pieteikuma iesniedzējs īpaši uzsvēra, ka apstākļi Valmieras cietumā bijuši necilvēcīgi un pazemojoši, tādējādi viņš uzskata, ka ir pārkāpts ECK 3.pants. Pieteikuma iesniedzējs apgalvoja, ka šāda atteikšanās no personiskās higiēnas nodrošināšanas ir viņam likusi justies netīram, kā arī pazemotam. Šajā gadījumā cietuma administrācija ir atteikusies nodrošināt pieteikuma iesniedzēju ar tualetes ziepēm, zobu suku, zobu pastu un tualetes papīru, informējot iesniedzēju arī par to, ka cietumam trūkst finanšu līdzekļi, lai nodrošinātu higiēnas līdzekļus.¹³¹

Analizējot faktu par to, ka Ieslodzījuma vietu pārvalde informēja iesniedzēju, ka cietumam trūkst finanšu līdzekļi, autoresprāt, tas nav pietiekams attaisnojums, lai ieslodzītās personas tāpēc ciestu, justos netīras un pazemotas. Skaidrs ir tas, ka šādos apstākļos neviens no iesaistītajiem – nedz attiecīgās iestādes, nedz arī ieslodzījuma vietas darbinieki – nemēģināja tīši nodarīt šādas izjūtas ieslodzītajam, taču minimālie cilvēktiesību standarti būtu tie, kas noteikti pienāktos ieslodzītajām personām, un viņiem ir tiesības uz to, kas ir paredzēts.

Tiesa atzīst: “Pieteikuma iesniedzēja sūdzība ir saistīta ar viņa apcietinājuma apstākļiem Valmieras cietumā gandrīz piecus mēnešus. Proti, tā ir saistīta ar personiskās higiēnas līdzekļu trūkumu un apgalvojumu, ka tualetes nebija nodalītas no pārējās kameras daļas. Tiesa uzskata, ka personiskās higiēnas līdzekļu trūkums apcietinājumā gandrīz piecus mēnešus ir pretrunā cilvēka cieņas neaizskaramībai. Turklāt, nespējot nodrošināt šos līdzekļus, vietējās iestādes pārkāpa starptautiskos standartus un valsts tiesību aktus. Tiesa šajā ziņā norāda: lai gan valsts iestādēm nebija nolūka pazemot pieteikuma iesniedzēju vai laupīt viņa pašcieņu, tas nevar izslēgt Konvencijas 3.panta pārkāpumu.”¹³²

Autore pievienojas Tiesas secinājumam, ka personiskās higiēnas līdzekļu trūkums piecu mēnešu garumā ir pretrunā cilvēka cieņas neaizskaramībai. Pieci mēneši ir salīdzinoši ilgs laikposms, lai varētu iztikt bez tādiem higiēnas līdzekļiem kā tualetes ziepes, zobu suku, zobu pastas, kā arī tualetes papīra. Ņemot vērā to, ka netika nodrošināti šādi higiēnas līdzekļi, tad personai principā tika liegta iespēja mazgāties un kopt savus zobus, kas jebkurai personai ir pilnīgi pašsaprotama lieta, tādā veidā arī izvairoties no dažādām veselības problēmām, kas var attīstīties, neievērojot higiēnas prasības. Tāpēc autore pievienojas ECT secinājumiem par to, ka attiecīgajā gadījumā ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums.

¹³¹ ECT 28.02.2012. spriedums lietā Melnītis pret Latviju (pieteikums Nr. 20779/05), 3., 14., 29.p.

¹³² Ibid., 71., 75., 78.p.

Vēl viens spriedums pret Latviju ir 2012.gada 18.decembra spriedums lietā “Čurpakovs pret Latviju”. Iesniedzējam tika diagnosticēta plaušu tuberkuloze, kā rezultātā viņš tika uzņemts Ieslodzījuma vietu pārvaldes Republikāniskajā slimnīcā, kas atradās Rīgas Centrālcietuma telpās. Iesniedzējs sūdzējās par vairākiem pārkāpumiem, proti, par uzturēšanās apstākļiem Cietuma slimnīcā, par saņemtās medicīniskās aprūpes kvalitāti, kā arī par iespējamo iesniedzēja sarakstes kontroli.¹³³ Autore apskatīs tikai vienu no iesniedzēja sūdzībām – par uzturēšanās apstākļiem, tādējādi neapskatīs sūdzības par saņemto medicīnisko aprūpes kvalitāti, kā arī par iespējamo iesniedzēja sarakstes kontroli, jo tas neatbilst darbā aplūkotajām ieslodzīto personu tiesībām un pamatvajadzībām.

Iesniedzējs sūdzējās par to, ka slimnīcas palātas bija ļoti sliktā stāvoklī, kā rezultātā viņš uzskatīja, ka slimnīcas palātā bija nepieciešams atbilstošs remonts, proti, iesniedzēja palātā sienās bija plaisas, grīda bija nelīdzena, nedarbojās ventilācijas sistēma, kamerā bija pieejams tikai aukstais ūdens, un būtiski, ka pat tas reizēm tika atslēgts. Iesniedzējs apgalvoja, ka tualete slimnīcas palātā tika dezinficēta vairākas reizes nedēļā, tomēr laikā, kamēr iesniedzējs uzturējās attiecīgajā palātā, pati palāta ar ultravioleto gaismu tika dezinficēta tikai vienu reizi.¹³⁴

Autores ieskatā, tas, ka kamerā nedarbojās ventilācija un bija pieejams tikai aukstais ūdens, kas reizēm arī tika atslēgts, ir pazemojoši. Šajā gadījumā personām nebija nodrošinātas tiesības uz svaigu gaisu kamerā, kuras tiktu nodrošinātas, ja darbotos vismaz ventilācijas sistēma, kas attīrītu gaisu no tādām vielām, kas var radīt dažādas veselības problēmas. Kā arī, nenodrošinot ūdeni, turklāt siltu ūdeni, tiek pārkāptas ieslodzīto personu tiesības, proti, autoresprāt, ūdens būtu tas, kuram būtu jābūt visu laiku pieejamam, lai varētu gan padzerties, gan arī nomazgāt, piemēram, rokas.

Tāpat iesniedzējs sūdzējās arī par to, ka palātā bija salūzis logs, kuru nebija iespējams pilnībā aizvērt, līdz ar to temperatūra palātā bija atkarīga no tās temperatūras, kāda tā ir ārā. Iesniedzējs arī norādīja par pastaigām ārpus palātas, proti, viņam bija tiesības katru dienu doties pastaigā, taču pastaigas notika mazos pagalmos, kuru izmēri bija desmit reiz pieci metri, kas nozīmē to, ka tas būtībā bija cietuma kameras izmērā, bet bez jumta. Tāpat arī iesniedzējs sūdzējās par dušas telpu, kura bija ļoti netīra un nolaistā stāvoklī, kā arī ieslodzītajiem netika nodrošināti tādi svarīgi higiēnas uzturēšanas piederumi kā zobu pasta, zobu birste, skūšanās piederumi, ziepes un tualetes papīrs. Jāmin arī tas, ka iesniedzējam laiku pa laikam nācās gulēt vienu nakti nedēļā bez palagiem, jo gultas veļas maiņas grafiks nebija

---

¹³³ ECT 18.12.2012. spriedums lietā Čurpakovs pret Latviju (iesniegums Nr. 8543/04), 3., 5.p.

¹³⁴ Ibid., 6.p.

atbilstošs, kā arī iesniedzēju neapmierināja nodrošinātās pārtikas kvalitāte slimnīcā, tādējādi piecu mēnešu laikā viņš bija zaudējis vairākus kilogramus svaru.¹³⁵

Kā rezultātā visi šie apstākļi Cietuma slimnīcas palātā, par ko iesniedzējs sūdzējās, viņam radīja ciešanas. Tiesa uzskata, ka apstākļu kumulatīvā iedarbība bija tāda, kas radīja iesniedzējam ciešanas vai grūtības tādā mērā, kas pārsniedza neizbēgamo ieslodzījumam raksturīgo ciešanu līmeni. Attiecīgi ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums attiecībā uz apstākļiem iesniedzēja uzturēšanās laikā Cietuma slimnīcas palātā.¹³⁶

Attiecībā uz uzturēšanas apstākļiem attiecīgajā Cietuma slimnīcā, autoresprāt, tādi apstākļi patiešām jebkuram cilvēkam varētu radīt ciešanas, īpaši personai, kas atrodas ieslodzījuma vietā un jau tā tiek norobežota no apkārtējās sabiedrības un ierastajiem apstākļiem. Tāpēc autore pievienojas ECT secinājumiem par to, ka attiecīgajā gadījumā ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums.

Vēl viens spriedums pret Latviju, ko autore analizē, ir 2010.gada 19.oktobra spriedums lietā "Bazjaks pret Latviju". Iesniedzējs sūdzējās par to, ka ieslodzījumā turēšanas apstākļi Daugavpils cietumā veidoja necilvēcīgu un cilvēka cieņu pazemojošu apiešanos un ka šajā sakarā viņā rīcībā nebija pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi.¹³⁷ Autore turpmāk analizēs tikai Daugavpils cietuma ieslodzījuma turēšanas apstākļus, kas veidoja necilvēcīgu un cilvēka cieņu pazemojošu apiešanos, jo tas bija arī vienīgais, ko Tiesa atzina par pamatotu no iesniedzēja sūdzības, par cik iesniedzējs sūdzējās arī par citām lietām.

Laika posmā no 2001.gada 11.janvāra līdz 2002.gada 26.janvārim iesniedzēja izcieta piespriesto sodu Daugavpils cietumā. Iesniedzējs sūdzējās par to, ka ieslodzījuma apstākļi Daugavpils cietumā bija neapmierinoši, pārtikas kvalitāte bija zema, kā arī maltītes netika nodrošinātas pietiekošā apjomā, un būtiski arī tas, ka ieslodzītajiem netika izsniegti personīgās higiēnas priekšmeti. Iesniedzējs tika turēts arī atsevišķā soda izolatorā, kas atradās pagrabā kopā ar citiem ieslodzītajiem, kurā nebija dienas gaismas, bija mitrs, trūka centrālās apkures, trūka izlietne, karstais ūdens, dzeramais ūdens un tualetes piederumi. Ņemot vērā to, ka netika nodrošināti tualetes piederumi, tad iesniedzējs nevarēja ievērot savu personīgo higiēnu, kā arī iesniedzējs bija spiests nēsāt vienu un to pašu apakšveļu divus mēnešus, par cik iesniedzēja drēbes netika mazgātas. Savukārt, ņemot vērā to, ka izolatorā nebija pieejams dzeramais ūdens, tad ieslodzītajiem bija jādzer ūdens no tualetes poda vai ūdens spaiņa, kurš bija paredzēts tualetei.¹³⁸

¹³⁵ ECT 18.12.2012. spriedums lietā Čuprakovs pret Latviju (iesniegums Nr. 8543/04), 7., 8., 9., 10.p.

¹³⁶ Ibid., 33., 45., 46.p.

¹³⁷ ECT 19.10.2010. spriedums lietā Bazjaks pret Latviju (iesniegums Nr. 71572/01), 3.p.

¹³⁸ Ibid., 26., 27.p.

Analizējot attiecīgās iesniedzēja paustās sūdzības, autoresprāt, ieslodzījuma apstākļi ir pilnībā nepieņemami un pazemojoši. Tas, ka persona atrodas ieslodzījuma vietā, nenozīmē, ka būtu pieļaujami šādi apstākļi, jo nevienam nav tiesības šādi apieties ar citiem cilvēkiem, neskatoties uz to, ko persona ir izdarījusi un cik liels ir sods par to. Šajā gadījumā ir pārkāptas ļoti daudzas ieslodzīto personu tiesības, kuras nevarētu ierobežot nekādos apstākļos, piemēram, nevar liegt personai iespēju tikt pie dzeramā ūdens, kas ir svarīga ikdienas sastāvdaļa jebkuram cilvēkam, kā arī nevar ieslodzītos turēt telpā, kurā nav dienas gaismas un trūkst centrālās apkures.

Tiesa atzīst, ka: “Ņem vērā tās judikatūru, kurā tā ir noteikusi, ka, lai gan jautājums par to, vai izturēšanās mērķis bija pazemot cietušo ir iemesls, kas ņemams vērā, šāda mērķa neesamība nevar izslēgt Konvencijas 3.panta pārkāpumu konstatēšanu. Ņemot vērā šo faktoru kumulatīvo efektu, Tiesa uzskata, ka iesniedzēja ieslodzījumā turēšanas apstākļi, kā tie aprakstīti iepriekš, bija pietiekoši, lai izraisītu iesniedzējā ciešanas un grūtības tādā līmenī, kas pārsniedza neizbēgamo ciešanu līmeni, kas raksturīgs ieslodzījumam un radīja viņā baiļu, satraukuma un pazemojuma sajūtu. Attiecīgi, Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums saistībā ar iesniedzēja ieslodzījumā turēšanas apstākļiem Daugavpils cietumā.”¹³⁹

Autore pievienojas ECT secinājumiem par to, ka attiecīgajā gadījumā ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums, jo šādi apstākļi var pazemot un izraisīt ciešanas ieslodzītajām personām, kā rezultātā tas viss ir saistīts ar personas veselības stāvokli, kas noteikti šādos apstākļos pasliktinātos. Autoresprāt, šāda apiešanās ar ieslodzītajām personām nav pieļaujama nekādos apstākļos, ieslodzīto personu tiesības ir jāievēro, un ir jāievēro noteiktās cilvēktiesību garantijas, kas ir paredzētas tieši ieslodzītajām personām. Ieslodzītās personas ir mazaizsargātākā grupa uz visa kopējā sabiedrības fona, līdz ar to, tieši šo personu tiesību nodrošināšanas uzraudzība būtu jāuzrauga arvien vairāk un biežāk, lai nepieļautu nepamatotu tiesību ierobežošanu.

Kopumā Eiropas Cilvēktiesību tiesā ir izskatītas salīdzinoši daudz ieslodzīto personu sūdzības, un ir secināms, ka vairumā no gadījumiem ieslodzītās personas sūdzas tieši par sadzīves apstākļiem ieslodzījuma vietās. Šāda sadzīves apstākļu nenodrošināšana ir nepieņemama, jo rada pazemojumu un ciešanas, kā rezultātā ar laiku personām var rasties arī veselības traucējumi, tāpēc ieslodzījuma vietu personālam ir pienākums nodrošināt ieslodzītajām personām pienācīgus apstākļus.

---

¹³⁹ ECT 19.10.2010. spriedums lietā Bazjaks pret Latviju (iesniegums Nr. 71572/01), 117., 118., 119.p.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Ņemot vērā to, ka cilvēktiesību subjekts ir tieši fiziska persona, un cilvēktiesības piemīt jebkuram cilvēkam, tad nepārprotami cilvēktiesības piemīt arī ieslodzītajām personām, un ieslodzījuma vietās ir jānodrošina cilvēktiesības.
2. Brīvības atņemšanas soda būtība jau paredz to, ka personas tiesības tiks ierobežotas, taču, neskatoties uz to, ka personas tiesības uz brīvību tiek ierobežotas, tas nenozīmē, ka ieslodzītajām personām nebūtu citas pamattiesības, un arī tādas, kuras nevar tikt ierobežotas.
3. Ieslodzīto personu resocializācijas procesam ir liela nozīme, un tas ir cieši saistīts ar to, kā ieslodzījuma vietā tiek nodrošinātas tādas ieslodzīto personu tiesības un pamatvajadzības kā tiesības uz nodarbinātību, tiesības uz izglītību, kā arī uztura un sadzīves vajadzības.
4. Nodarbinātība ir atzīstama par vienu no svarīgākajām ieslodzītās personas lietderīgām aktivitātēm, lai nezaudētu vai tieši iegūtu jaunas sociālas prasmes un darba iemaņas, kuras palīdzēs personai integrēties sabiedrībā, tāpēc, pēc autores domām, pēc iespējas vairāk personas ieslodzījuma vietā būtu jānodrošina ar nodarbinātību, un būtu vēlams piesaistīt arvien vairāk komersantu. Tādējādi, iespējams, ka būtu nepieciešams vairāk sniegt informāciju sabiedrībai par to, cik nozīmīga ir nodarbinātība ieslodzītajām personām, kā arī vairāk sniegt informāciju par to, kādi komersanti ir nepieciešami ieslodzījuma vietās, kā attiecīgi notiek pieteikšanās un citus būtiskus apstākļus.
5. Tāpat kā nodarbinātība, arī ieslodzītās personas nodrošināšana ar kvalitatīvu izglītību ir svarīga, lai persona varētu integrēties sabiedrībā pēc iznākšanas no ieslodzījuma vietas, tāpēc, pēc autores domām, ieslodzījuma vietās būtu, pirmkārt, jānodrošina visām personām tiesības uz formālo izglītību, jāmotivē šīs personas iesaistīties izglītības apgūvē, kā arī, otrkārt, jāpiedāvā pēc iespējas daudzpusīgāks citu izglītības programmu piedāvājums.
6. Gan uztura, gan sadzīves vajadzību pienācīga nodrošināšana ir cieši saistīta ar personas tiesībām uz veselību, tāpēc, lai ieslodzītā persona varētu uzturēt savu veselību atbilstošā līmenī, uztura un sadzīves vajadzības ir jānodrošina atbilstoši tam, kā tas tiek garantēts normatīvajos aktos attiecībā uz ieslodzītajām personām. Kā tas ir vērtēts arī Latvijas Republikas Satversmes tiesā, tad kvalitatīva un sabalansēta uztura nodrošināšana ir svarīga ilgtermiņā, proti, ja uzturs ilgāku laiku netiek nodrošināts atbilstoši, tad veselības problēmas var parādīties nevis tūlītēji, bet gan tieši pēc lielāka

- laika perioda. Savukārt, attiecībā uz sadzīves vajadzībām, tad Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārtēji ir atzinusi, ka Latvijā ieslodzītajām personām nodrošinātie apstākļi un sadzīves vajadzības nav atbilstošas, un tā rezultātā rada nepamatotas ciešanas.
7. Ņemot vērā to, ka, piemēram, Igaunijas Ieslodzījuma likumā, kā arī Austrijas Cietumu likumā tiek paredzēta obligāta prasība mazgāties un ievērot higiēnu, tad, iespējams, ka arī Latvijā šādu nosacījumu vajadzētu iekļaut regulējumā, lai novērstu sekas, kas var rasties, ja persona ilgstoši neievēro noteiktas higiēnas prasības. Tāpēc Ministru kabineta noteikumu Nr. 423 "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" 19.pants būtu papildināms ar otro daļu šādā redakcijā – "Ja notiesātais ilgstoši neievēro savu personīgo higiēnu, un neievēro arī izteiktos norādījumus, tad notiesātais ir pakļauts obligātai prasībai mazgāties."
  8. Neskatoties uz to, ka ir salīdzinoši plašs regulējums attiecībā uz ieslodzīto personu tiesībām un pamatvajadzībām, analizējot tiesu praksi, ir secināms, ka ieslodzīto personu tiesības un pamatvajadzības tik un tā tiek pārkāptas salīdzinoši bieži, un ieslodzītās personas visvairāk sūdzas tieši par uztura un sadzīves vajadzību nenodrošināšanu vai nodrošināšanu nepietiekamā apjomā.
  9. Analizējot tiesu praksi, ir redzams, ka ieslodzītās personas sūdzas arī par nepietiekamu telpu uzkopšanas līdzekļu un inventāra daudzumu, taču, ņemot vērā to, ka normatīvajos aktos tas nav regulēts, tad ieslodzījuma vietas varētu saskarties ar problēmu, ka vienā ieslodzījuma vietā šādu līdzekļu un inventāra daudzums tiek izsniegts lielākā apjomā, nekā citā ieslodzījuma vietā. Tāpēc, pēc autores domām, arī telpu uzkopšanas līdzekļu un inventāra daudzumu būtu nepieciešams konkrēti noteikt Ministru kabineta noteikumos Nr. 1022 "Noteikumi par ieslodzīto personu uztura un sadzīves vajadzību materiālā nodrošinājuma normām."
  10. Analizējot tiesu praksi, ir redzams, ka, piemēram, ieslodzījuma vietas telpu sliktais stāvoklis un dažādu higiēnas piederumu nenodrošināšana tiek pamatota tieši ar finanšu līdzekļu trūkumu, taču, ņemot vērā to, ka šāds attaisnojums nav pieļaujams, pēc autores domām, ieslodzījuma vietām vajadzētu piešķirt lielākus budžeta līdzekļus.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Alessandro Maculan, Daniela Ronco, Francesca Vianello: Prison in Europe – overview and trends. Pieejams: <http://www.prisonobservatory.org/upload/PrisoninEuropeOverviewandtrends.pdf>
2. [b.a.]: Apgaismojums. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli/apgaismojums>
3. [b.a.]: Apģērbs un gultas piederumi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/pamatvajadzibas/apgerbs-un-gultas-piederumi>
4. [b.a.]: Apstākļi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli>
5. Christina Sterbenz: Why Norway's prison system is so successful. Pieejams: <https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12>
6. [b.a.]: Conviction. Pieejams: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/conviction
7. Didzis Melbiksis: Cilvēktiesību robežas cietuma sienās. Pieejams: <http://providus.lv/article/cilvektiesibu-robezas-cietuma-sienas>
8. Eiropas Sociālā fonda projekts. Profesionālās izglītības programmu, pamatprasmju un kompetenču apguve izglītības un profesionālās karjeras turpināšanai. Pieejams: https://www.viaa.gov.lv/lat/es_fondu_projekti/prof_izgl_attistiba/12113_ieslodzito_izgl/
9. Evija Mileiko: Katram pieejama tiesību aizsardzība Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/256331-katram-pieejama-tiesibu-aizsardziba-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-2013>
10. [b.a.]: Higiēna. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/pamatvajadzibas/higiiena>
11. [b.a.]: Human Rights. Pieejams: <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights>
12. [b.a.]: Ieslodzījuma vietas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/ka-sudzeties>
13. [b.a.]: Ieslodzījuma vietas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas>

14. Ieslodzījuma vietu pārvalde: Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/gada-publiskie-parskati>
15. [b.a.]: Ieteicamās enerģijas un uzturvielu devas Latvijas iedzīvotājiem. Pieejams: <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/2839/download>
16. Ineta Matisāne: Ieslodzītie var pretendēt uz tādu pašu izglītību kā izglītojamie brīvībā. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/219661-ieslodzitie-var-pretendet-uz-tadu-pasu-izglitibu-ka-izglitojamie-briviba-2010>
17. Ineta Piļāne: Vardarbība ieslodzījuma vietās. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/242929-vardarbiba-ieslodzijuma-vietas-2012>
18. Ineta Ziemeļe: Cilvēktiesības. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/60248>
19. Jānis Pleps, Dita Plepa: Latvijas Republikas Satversme. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/100866-Latvijas-Republikas-Satversme>
20. Kamenska A., Leimane I., Garsvāne S. Slēgta tipa iestāžu iemītnieku tiesības. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības soli, 2000.
21. [b.a.]: Kameras platība. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijuma-vietas/apstakli/apstakli/kameras-platiba>
22. [b.a.]: Kāpēc svaigs gaiss ir svarīgs? Pieejams: <https://www.oxygen.lv/svaiga-gaisa-nozime/>
23. Kēnings M. Cilvēktiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
24. [b.a.]: Ko būtu svarīgi zināt par cilvēktiesībām? Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/kas-ir-cilvektiesibas/ko-butu-svarigi-zinat-par-cilvektiesibam>
25. [b.a.]: Komerccarbības iespējas. Pieejams: <https://www.ievp.gov.lv/lv/komerccarbibas-iespejas>
26. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
27. Krūmiņš E. Eiropas cietumu noteikumi. Grām.: Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996.
28. Krūmiņš E. Kriminālsodu evolūcija. Grām.: Krūmiņš E., Pokšāne S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996.
29. Krūmiņš E. Soda izpildes tiesību jēdziens, avoti un pielietošanas sfēras. Grām.: Krūmiņš E., Pokšāne S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1996.

30. Latvijas Republikas Satversme. Satversmes tiesas atziņas. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019.
31. Levits E. Cilvēktiesību subjekts. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000.
32. Levits E. Tiesību aizskāruma attaisnojums. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000.
33. Linda Balode, Aiga Dambe: Ieslodzījuma vietas Latvijā – no aprīļa par vienu cietumu mazāk. Pieejams: <https://lvportals.lv/tiesas/302736-ieslodzijuma-vietas-latvija-no-aprila-par-vienu-cietumu-mazak-2019>
34. Linda Ņikona: Cilvēka pamattiesības (I) – likumdošana un tiesības uz dzīvību. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/321164-cilveka-pamattiesibas-i-likumdosana-un-tiesibas-uz-dzivibu-2020>
35. Linda Ņikona: Cilvēka pamattiesības (II) – ierobežojamas, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/321250-cilveka-pamattiesibas-ii-ierobezojamas-lai-aizsargatu-citu-cilveku-tiesibas-2020>
36. Līce K. Cilvēktiesības nav egocentrisms, valsts nav Laimes lācis. Jurista Vārda, 2021, nr.7, 24.-26.lpp.
37. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
38. Mudīte Luksa: Brīvības atņemšana nav valsts atriebība. Ieslodzīto resocializācija. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/255700-brivibas-atnemsana-nav-valsts-atriebiba-ieslodzito-resocializacija-2013>
39. Piģēns K. Resocializācija ir brīvības atņemšanas soda galvenais mērķis. Jurista Vārds, 2019, nr. 40, 6.-10.lpp.
40. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014.
41. Purviņa H. Notiesāto personu darbs: panaceja vai utopija. Jurista Vārds, 2008, nr.6.
42. Reigase A. Mantiskie sodi Latvijas krimināltiesībās. Latvijas Universitāte. Juridiskā Fakultāte. Krimināltiesību zinātņu katedra. Krājumā “Piespiedu līdzekļi krimināltiesībās” palīgmateriāli studijām. Rīga: 2006.
43. Rovers, Kēss de. Kalpot un aizsargāt: cilvēktiesības un humanitārās tiesības policijai un drošības spēkiem. Rīga: Starptautiskā sarkanā krusta komiteja, 2002.

44. [b.a.]: Rūpējoties par veģetāriešiem, mainīs ieslodzīto uztura normas. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/rupejoties-par-vegetariesiem-mainis-ieslodzito-uztura-normas.d?id=43325049>
45. Silvija Kārklīņa: Izglītība cietumos. Pieejams: <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/izglitiba-cietumos>
46. [b.a.]: Svaigs gaiss. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijumavietas/apstakli/apstakli/svaigs-gaiss>
47. Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010, nr.50.
48. Tāre I. Cilvēktiesību aizsardzības mehānismi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. I.Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000.
49. [b.a.]: Tualete. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijumavietas/apstakli/pamatvajadzibas/higienu/tualete>
50. [b.a.]: Tualetes piederumi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijumavietas/apstakli/pamatvajadzibas/higienu/tualetes-piederumi>
51. [b.a.]: Uzturs. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/ieslodzijumavietas/apstakli/pamatvajadzibas/uzturs>
52. [b.a.]: Veselīgs uzturs. Pieejams: <https://www.eveselibu.gov.lv/sakums/informativieraksti/veselibas-veicinasana/uzturs>
53. Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Vispārīgā daļa. Otrais labotais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
54. Zahars V. Notiesātie – tauta tautā. Kriminālsodu izpildes problēmas. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.
55. Zane Mače: Ieslodzītajiem cietumos trūkst darba vietu. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ieslodzitam-cietumos-trukst-darba-vietu.a276820/>

Normatīvie akti

1. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta 10.12.1948.
2. Standart Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Pieņemti 30.08.1955.
3. Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem. Pieņemti 11.01.2006.
4. Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai: CPT standarti. Strasbūra, 2010.gads.

5. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemta 15.02.1922.
6. Sodū likums ar pārģozģjumiem un papildinģjumiem līdz 1940.gada 17.jģnģjam. Rģģa: Tieslietu ģenerģrdirekcģjas kodificģts izdevums, 1942.
7. Latvģjas Sodģ izpildes kodekss: LV likums. Pieģemts 23.12.1970.
8. Kriminģllģkums: LV likums. Pieģemts 17.06.1998.
9. Izģlģtģbas likums: LV likums. Pieģemts 29.10.1998.
10. Brģvģbas atģņemģšanas iestģdes iekģģģģ kģrtģbas noteģkumi: Ministru kabineta 2006.gada 30.maiģa noteģkumi nr. 423.
11. Noteģkumi par ieslodģģto personu uztura un sadģģves vajadzģbu materiģlģ nodroģinģģuma normģm: Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteģkumi nr. 1022.
12. Notiesģtģ resocialģģģģģ istenoģšanas kģrtģba: Ministru Kabineta 2013.gada 9.aprģģa noteģkumi nr. 191.
13. Par ieslodģģto resocialģģģģģ pamatnostģdnģm 2015.-2020.gadam: Ministru kabineta 2015.gada 24.septembra rģģģģms nr. 580.
14. Imprisonment Act (Iģaunģjas Ieslodģģģuma likums). Pieģģģms: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/510032021001/consolide>
15. Prison Act (Austrijas cģtumu likums). Pieģģģms: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002135&TabbedMenuSelection=BundesrechtTab>

Jurģdģskģs prģkģses materiģli

1. ECT 19.10.2010. spriedums lietģ Bazģaks pret Latvģģu (iesnģģģms Nr. 71572/01).
2. ECT 28.02.2012. spriedums lietģ Melnģtis pret Latvģģu (ģieteģģģms Nr. 20779/05).
3. ECT 18.12.2012. spriedums lietģ Ćģprakovģs pret Latvģģu (iesnģģģms Nr. 8543/04).
4. Satversmes tiesas 21.10.2008. spriedums lietģ Nr. 2008-02-01. Latvģjas Vģstģnesģs, 2008, nr.161.
5. Satversmes tiesas 14.06.2007. spriedums lietģ Nr. 2006-31-01. Latvģjas Vģstģnesģs, 2007, nr.97.
6. Satversmes tiesas 09.03.2010. spriedums lietģ Nr. 2009-69-03. Latvģjas Vģstģnesģs, 2010, nr.40.
7. Augģstģkģģs tiesas 28.12.2017. spriedums lietģ Nr. A420449413. Pieģģģms: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5341>
8. Augģstģkģģs tiesas 07.06.2018. spriedums lietģ Nr. A420281114. Pieģģģms: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/5516>

9. Augstākās tiesas 07.11.2007. lēmums lietā Nr. SKA-576. Pieejams:
<https://at.gov.lv/downloadlawfile/4890>

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Pamatvajadzību un tiesību nodrošināšana ieslodzītajām personām ieslodzījuma vietās” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ (Adrija Blaua)

_____ (rekomendēju/nerekomendēju) bakalaura darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: Mg.iur. Evija Vīnkalna _____ 2021.gada ____ . _____.

Recenzents: _____

Bakalaura darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā 2021.gada ____ . _____. Protokola Nr. _____.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Iveta Balode _____

Bakalaura darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē 2021.gada ____ . _____. Protokola Nr. _____.

Komisijas sekretārs/-e: _____